«تەۋرات 22-قىسىم»

«كۈلەرنىڭ

كۈيى»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات، 22-قىسىم

«كۈيلەرنىڭ كۈيى»

كىرىش سۆز

ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ بىر-بىرىگە يازغان «مۇھەببەت خەت»لىرىنى ياكى «مۇھەببەت شېئىر»لىرىنى چۈشىنىشىنىڭ تەسلىكى كۆپىنچىمىزگە ئايان. ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ ئۆز تىلى ۋە كۆپ سىرلىرى بار؛ ئۆزئارا سۆزلەشكەندە، شۇنچە كۆپ ئىشلار پەقەت ئاشىق-مەشۇق ئىككىسىگىلا مەلۇم، ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتىدىكى كىچىككىنە ۋەقەلەرنىڭمۇ شۇنچە زور ئەھمىيىتى بولىدۇ! مەلۇم بىر جاي، ۋاقىت ياكى چېتىشلىق ئىسىملار تىلغا ئېلىنغاندىلا، ئاندىن توپ-توپ ئەسلەتمىلەر ياكى مۇناسىۋەتلىك مەخپىي ئىشلار ئۇلارنىڭ ئېسىگە كەلكۈنلەپ كىرىدۇ. يات ئادەملەر بولسا، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ گاراڭ بولۇپ قالىدۇ.

كۆپىنچىمىز ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ بىر-بىرىگە يازغان «مۇھەببەت خەت»لىرىنى ياكى «مۇھەببەت شېئىر»لىرىنى ئوقۇپ چۈشىنىشنى ناھايىتى ئاز «مەشىق» قىلدۇق؛ ھەم شۇنداق بولۇشى كېرەك، ئەلۋەتتە — چۈنكى بۇ باشقىلارنىڭ ئىشلىرى تۇرسا! بىراق بەزى ۋاقىتلاردا كۈچلۈك ۋە تەسىرلىك مەلۇم بىر «مۇھەببەت ھېكايىسى»نىڭ تەپسىلاتلىرى مۇئەللىپىنىڭ قەلىمى بىلەن ئاممىغا ئايان قىلىنىپ قالىدۇ؛ ھەرقانداق ئادەم لەيلى-مەجنۇن، پەرھاد-شېرىنىنىڭ ھېكايىلىرىدىن تەسىرلەنمەي قالمايدۇ. چۈنكى خۇدا ئۆزى ۋۇجۇدىمىزغا «رومانتىك» ھېسسىياتنى سالدى؛ بىز «ئۇنىڭ سۈرىتى»دە يارىتىلغانمىز ۋە رومانتىك ھېسسىيات بۇ سۈرەتنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمىدۇر.

ئۆز ۋاقتىدا «سۇلايمان پادىشاھ ۋە شۇلامىت»نىڭ ھېكايىسى ئىسرائىل ئاممىسى ئارىسىدا ئوخشاشلا (لەيلى-مەجنۇن ھېكايىسىدەك) داڭقى چىققان بولسا كېرەك. سۇلايمان پادىشاھ ئۆز خەلقىنىڭ ئەينى ئەھۋالىنى شەخسەن ئىگىلەش ئۈچۈن ئاددىي

بىر قويچىنىڭ قىياپىتىدە گالىلىيە ئۆلكىسىگە كەلگەن بولۇشى مۇمكىن. ئۇ شۇ يەردە شۇلامىتنى («شۇلام» ياكى «شۇنەم» شەھىرىدىكى بىر قىز) ئۇچرىتىدۇ. ئۇ ئاددىي بىر يېزىلىق قىز ئىدى؛ ئاكىلىرى ئۇنىڭغا قىزىق ئاپتاپ ئاستىدا ئۈزۈمزارلىرىنى پەرۋىش قىلدۇرغانىدى. تېكىستتىن كۆرۈنىدۇكى، ئۇنىڭ ئىككى ئاكىسى ۋە بىر سىڭلىسى بار ئىدى؛ ئاپىسىمۇ تىلغا ئېلىنىدۇ، بىراق ئاتىسى تىلغا ئېلىنمايدۇ، ئېھتىمال ئالەمدىن ئۆتكەن بولسا كېرەك.

سۇلايمان بىرىنچى قېتىم شۇلامىتنى كۆرگەندە ئۇ بەلكىم بىر ئالما دەرىخى ئاستىدا ئۇخلاۋاتقان بولسا كېرەك (4:8). ئۇلار تۇنجى كۆرۈشۈپلا «كۆيۈپ قېلىشتى». دەسلەپتە بۇ ئاددىي پادىچىنىڭ كىم ئىكەنلىكىدىن قىزنىڭ قىلچە خەۋىرى يوق ئىدى، ئەلۋەتتە. سۇلايمان ئۇنىڭغا سالاھىيىتىنى كېيىنچە ئاشكارىلىدى. ھەممىگە ئايان، پادىشاھنىڭ ئايالى بولۇش ئادەمنى غەمگە سالىدىغان ئېغىر مەسئۇلىيەتلىك ئىش. شۇڭا، ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى مۇقىم بولغۇچە، يەنى شۇلامىت سۇلايماننىڭ ئۆزىگە باغلىغان مۇھەببىتىنىڭ ئۆزگەرمەيدىغانلىقىغا تولۇق ئىشەندۈرۈلگۈچە، سۇلايمان ئۆز سالاھىيىتىنى ئۇنىڭغا ئاشكارىلىمىدى.

دېگىنىمىزدەك «پادىشاھنىڭ ئايالى» بولۇش مەسئۇلىيىتى ناھايىتى ئېغىر. لېكىن بۇ مەسئۇلىيەت شۇلامىتقا ئايان بولغاندا، ئۇ ئۆزىنىڭ سۆيۈملۈك يۇرتىنى تاشلاپ، سۇلايمانغا ئەگىشىپ بۈيۈك يېرۇسالېم شەھىرىگە بېرىپ، پۈتۈنلەي يېڭى تۇرمۇشنى باشلاشتىن ئىبارەت ئۇلۇغ قارارغا كەلدى. شېئىر توي قىلغان كۈنىدىكى زىياپەتتە، قىزنىڭ كەلگۈسى كېچە توغرۇلۇق ئويلاۋاتقىنى بىلەن باشلىنىدۇ. ئاساسەن كىتابنىڭ ھەممىسى شۇلامىتنىڭ نەزىرى بىلەن يېزىلغان.

شەرقتىكى كۆپ پادىشاھلارغا ئوخشاش، سۇلايماننىڭمۇ بىر ھەرەم ئاياللىرى بار ئىدى. بىراق ئۇنىڭغا نىسبەتەن شۇلامىت «بىردىنبىر سۆيۈملۈك»ى بولدى (2:5)؛ سۆيگەن ئايال-كېنىزەكلىرى ئارىسىدا ئۇنىڭ تەڭدىشى يوق ئىدى (8:7). ئۆزلىرىنىڭ مۇھەببىتىنى تەبرىكلەش ئۈچۈن سۇلايمان 13 «ئويلىنىش»نى يازدى ۋە ئۇنى 5 «خاتىرە» ئاستىدا رەتلەپ مەزكۇر كىتابنى چىقاردى. بۇ ئون ئۈچ «ئويلىنىش»نىڭ ھەربىرى ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىگە باغلىق بولغان بىرەر ۋەقە، پاراڭ، ئوي ياكى چۈش توغرۇلۇق بولۇپ، «ئويلىنىش»نىڭ ھەربىرى يەنە بەش «خاتىرە»نىڭ بىرى بىلەن باغلىقتۇر. بۇ ئويلىنىشلاردىن ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىنىڭ قانداق راۋاجلانغانلىقى، قانداق

كۈچەيتىلگەنلىكى، بىر-بىرىگە ئۆزلىرىنى ئۆمۈرۋايەت بېغىشلىشىنىڭ «ئۆلۈمدەك كۈچلۈك» دەرىجىگە يەتكەنلىكىنى كۆرگىلى بولىدۇ (6:8). دەرۋەقە مۇشۇنداق مۇھەببەت ئەر-ئاياللىق مۇناسىۋەتكە قارىتا خۇدانىڭ بىزگە ئاتا قىلغان ئۈلگىسىدۇر.

كىتابتىكى بەش خاتىرە ۋە ئون ئۈچ ئويلىنىش ۋاقىت تەرتىپى بويىچە تىزىلغان ئەمەس. شۇڭا «ئويلىنىشلار» ئۇلارنىڭ تولۇق «مۇھەببەت ھېكايە»سىمۇ ئەمەس. ئۆز ۋاقتىدىكىلەر ئۈچۈن ھېكايىنىڭ تەپسىلاتلىرى بەلكىم شۇنچە تونۇش بولغانكى، ئۇلارنى تىلغا ئېلىشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى، دەپ قىياس قىلىمىز. بىراق بىزگە نىسبەتەن ھېكايىنىڭ ئۆزىنى، جۈملىدىن ھەربىر خاتىرىنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشلىرىنى ئازراق «رازۋېد» قىلىشىمىز بىلەن ئىگىلىۋالغىلى بولىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز. ھەربىر «ئويلىنىش»قا قويۇلغان ماۋزۇ ۋە ئايەتلەرگە بېرىلگەن شەرھلەر، ئۆزىمىزنىڭ نېمە ئىشلارنىڭ يۈز بېرىۋاتقانلىقىغا بولغان پىكىر-تەشەببۇسلىرىمىزلا، خالاس. ئوقۇرمەنلەر بۇ چۈشەنچىلىرىمىز، پىكىرلىرىمىزنىڭ توغرا ياكى ئەمەلىيەتكە يېقىن ئىكەنلىكىگە ئۆزلىرى ھۆكۈم چىقارسۇن. يەنە تەكىتلەيمىزكى، بۇ ماۋزۇلار ۋە ئايەتلەرگە قوشۇلغان شەرھلەر، جۈملىدىن ئىزاھاتلار بىزنىڭكىدۇر، بۇلار مۇقەددەس كىتابنىڭ ئەسلىي تېكىستىنىڭ بىر قىسمى ئەمەس. ئۇلار پەقەت ئوقۇرمەنلەرگە ياردەم بولسۇن دېگەن ئۈمىدتە تەرجىماندىن قوشۇلدى. كىتابنىڭ ئەسلىي تېكىستى «قېنىق» بېسىلدى. تېكىستنىڭ مەنىسى توغرۇلۇق خۇلاسىگە كەلگىنىمىزدە بىز ھازىرقى زاماندىكى ئارنولد فرۇختەنبائۇم ۋە ياقۇپ پاراش دېگەن ئىككى يەھۇدىي ئالىمنىڭ ئويلىغانلىرىغا كۆپ ئەگەشتۇق. بىزنىڭچە بۇ ئىككى ئالىمنىڭ ھەربىرىنىڭ شەرھلىرى تېكىستنىڭ ئومۇمىي مەنىسىدىن ئېيتقاندا بىر-بىرىگە ئەڭ ماس كېلىدۇ.

ئەمدى سوراشقا تېگىشلىك بولغان بىر سوئال قالىدۇ: ــ «رومانتىكلىق» ۋە ئەر-ئاياللىقتىكى راۋاجلىنىپ پىشقان مۇھەببەت، بولۇپمۇ جىنسىي مۇھەببەت توغرۇلۇق بىر شېئىرلىك ھېكايىنىڭ مۇقەددەس كىتاب قىسىملىرىدىن ئورۇن ئالغۇچىلىقى بارمۇ؟ خۇدانىڭ خەلقى قانداق ياكى نېمىشقا مەزكۇر كىتابنى «خۇدانىڭ ۋەھيىسى بىلەن كەلگەن» دەپ قاراپ، ئۇنى تەۋراتتىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ كىتابلىرىنىڭ قاتارىغا كىرگۈزگەن؟ سۇلايمان پادىشاھ ئۆزى بىرىنچى بولۇپ مەزكۇر يازمىسىنىڭ «ۋەھيي» ئىكەنلىكىنى بىلىشى كېرەك، ئەلۋەتتە. ئۇ جەمئىي «بىر مىڭ بەش» شېئىر-كۈي يازغان. سۇلايمان شۇ بىر مىڭ بەش شېئىر-كۈي ئىچىدە مۇشۇ ئەسىرىنى «كۈيلەرنىڭ

كۆيى» دەپ ئاتىغان؛ شۇڭا ئۇ چوقۇم ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكىنى بىلىپ يېتىپ، خەلقنىڭ ئۇنى مۇقەددەس كىتابنىڭ بىر قىسمى دەپ قوبۇل قىلىشىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ھەتتا مۇمكىنچىلىكى باركى، كىتابنى «كۆيلەرنىڭ كۆيى» دەپ ئاتىغانلىقى «دۇنيادىكى بارلىق شېئىر-كۆيلەرنىڭ ئەڭ ئۇلۇغى» دېگەن مەنىنىمۇ كۆرسىتىشى مۇمكىن.

خۇدانىڭ يولىدا يېزىلغان مەلۇم كىتابتا ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان بېشارەت بولسا، مۆمىن بەندىلەر بەلكىم بۇ كىتابنى «خۇدادىن كەلگەن» دەپ قارىشى مۇمكىن. بىراق مەزكۇر كىتابتا شۇنداق بېشارەت يوق. بىلىشىمىزچىمۇ ئۇنىڭ يېزىلىشى بىلەن تەڭ ھېچ مۆجىزە يۈز بەرمىگەن. خۇدانىڭ يوللىرىدىكى چوڭقۇر بىر پرىنسىپ باركى، ئۇ مۇھىم ھەقىقەتلەرگە ھەردائىم بىرلا گۇۋاھچى تەمىنلەپلا قالماي، بەلكى ئىككى ياكى ئۈچ گۇۋاھچى تەمىنلەيدۇ. بۇ پرىنسىپ مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇندا سوتلار توغرىسىدا: «ھەربىر ئىشنى ئىككى ياكى ئۈچ گۇۋاھچىنىڭ ئاغزىدىن ئىسپاتلاش كېرەك» دەپ يېزىلغان – باشقىچە ئېيتقاندا، ئەيىبلەنگۈچىنىڭ گۇناھىنى بېكىتىش ئۈچۈن بىرلا گۇۋاھچى كۇپايە قىلمايدۇ. ئەمما خۇدا بېكىتكەن «ھەربىر ئىشنىڭ ئىككى-ئۈچ گۇۋاھچىسى كېرەك» دېگەن شۇ پرىنسىپ سوت-دەۋالاردىن باشقا دائىرىدىمۇ كەڭ ئىناۋەتلىكتۇر. بۇ كىتابقا نىسبەتەن سۇلايمان ئۆزى بىرىنچى گۇۋاھچى بولغان، ئەلۋەتتە. ئىشىنىمىزكى، ئومۇمەن ئېيتقاندا، ئىسرائىلنىڭ پەيغەمبەرلىرى قايسى كىتابلارنىڭ خۇدانىڭ ۋەھيىسى بىلەن كەلگەنلىكىنى مۇقەددەس روھ ئارقىلىق بىلىپ ئاندىن بۇلار توغرۇلۇق خۇدانىڭ خەلقىگە گۇۋاھلىق بەرگەن. شۇنىڭدەك ئۇلار سۇلايماننىڭ «كۆيلەرنىڭ كۆيى» ھەمدە شۇنداقلا باشقا بىرقانچە تارىخىي كىتابلار (ئالايلۇق، «پادىشاھلار (1)، (2)»، «تارىخ-تەزكىرە (1)، (2)»نى «خۇدانىڭ ۋەھيىسى ۋە بۇيرۇقى بىلەن يېزىلغان، ھەقىقەتنى كۆرسەتكەن خاتىرىلەر» دەپ تەستىقلىدى. شۇنداق بولۇپ تەۋراتتىكى كىتابلارنىڭ سانى ئەسلىدىكى مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن «قانۇنىي خاتىرىلەر» بولغان 5 كىتابتىن (بەزىدە ئىبرانىي تىلىدا «توراھ» دەپ ئاتالغان) ئاستا-ئاستا 39 كىتابقا يەتكۈزۈلدى. شۇنىڭ بىلەن تەۋرات ئەڭ ئاخىرقى «مالاكى پەيغەمبەر» دېگەن بېشارەتلىك كىتابى بىلەن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 396-يىلىدا ئاخىرلاشقان.

ئەمدى خۇدا نېمىشقا بۇ «رومانتىك مۇھەببەت»نى تەسۋىرلەيدىغان كىتابنى تەۋراتنىڭ بىر قىسمى بولسۇن دەپ بۇيرۇغان؟

تەۋراتنىڭ بىرىنچى بابىدا: «خۇدا: «بىزنىڭ سۈرىتىمىزدە، بىزگە ئوخشايدىغان ئىنسانلارنى يارىتايلى» دېگەن» دەپ خاتىرىلىنىدۇ. ئىنساننىڭ «خۇدانىڭ سۈرىتى» بولغانلىقى ئىنتايىن چوڭقۇر بىر سىر بولۇپ، خۇدانىڭ ھېچقانداق جىسمانىي جەھەتتىكى بىر «سۈرەت»ى ياكى «ئوخشاشلىق»نى كۆرسەتمەيدۇ، ئەلۋەتتە. «خۇدا روھتۇر» («يۇھ.» 24:4). شۇڭا ياغاچ ياكى تاشتىن جانسىز بىر مەبۇد ياساپ، «مانا خۇدانىڭ ئوخشىشى!» دېيىشكە قەتئىي بولمايدۇ ۋە شۇنداق قىلىش تەۋراتتا قەتئىي مەنئى قىلىنغان. چۈنكى ئۇنداق جانسىز بىر نەرسىنى «خۇدانىڭ ئوخشىشى» دېيىش تىرىك خۇدانى ھاقارەتلەشتىن ئىبارەتتۇر. «خۇدانىڭ سۈرىتى» ئىنساننىڭ روھى ۋە خاراكتېرىدا مەۋجۇتتۇر. بۇ «سۈرەت» گۇناھ تۈپەيلىدىن سەتلەشتۈرۈلگەن ۋە بۇزۇلغان بولسىمۇ، «سۈرەت» تېخى مەۋجۇت (ئىنجىل، «ياق.» 9:3).

ئىنساندا شۇ «خۇدانىڭ سۈرىتى»دىن قالغان بىر جەھەتتى بولسا، ھەر ئىنساندا مۇھەببەتنى ئىپادىلەش ۋە مۇھەببەتنى قوبۇل قىلىشقا بولغان تەقەززا بولىدۇ؛ خۇدا دۇنيانى ئاپىرىدە قىلغاندا مۇھەببەتنىڭ ئالاھىدە بىر يولدا ئەر-ئاياللىق مۇناسىۋەت ئارقىلىق ئىپادىلىنىدىغانلىقى ۋە قوبۇل قىلىنىدىغانلىقىنى بېكىتكەن. «شۇ سەۋەبتىن (خۇدا بېكىتكىنى ئۈچۈن) ئوغۇل بالا ئاتا-ئانىسىدىن ئايرىلىپ، ئۆز ئايالىغا باغلىنىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىر تەن بولىدۇ» («يار.» 24:2).

ئەر-ئايالىق مۇھەببەتنىڭ، جىنسىيەت ۋە شۇنداقلا جىنسىيەت ئارقىلىق مۇھەببەتنى ئىپادىلەيدىغانلىقى ۋە قوبۇل قىلىدىغانلىقى بولسا گۇناھنىڭ نەتىجىسى ئەمەس، ئۇلار خۇدانىڭ ئىنسانلارغا ئەسلى تەقسىم قىلغانلىرىنىڭ بىر قىسمىدۇر، ئۇ ئادەمئاتىمىز گۇناھ سادىر قىلىشتىن بۇرۇنلا مەۋجۇت بولغانىدى. «جىنسىيەتنىڭ ئۆزى ناپاك» دېگەن گەپ شەيتاننىڭ بىر يالغانچىلىقىدۇر. دېيىشىمىز كېرەككى، ئەلۋەتتە، ئەر-ئايال نىكاھ ئارقىلىق بىر-بىرىگە بېغىشلانمىغان بولسا، جىنسىي «مۇھەببەت» ئۆتكۈزۈش خۇدانىڭ ئىرادىسىگە پۈتۈنلەي بىر ساتقۇنلۇق ـ ئەمەلىيەتتە ئۇ «مۇھەببەت» ئەمەس، بەلكى ھالاكەتنىڭ مۇجەسسەملەنگەنلىكىدىن ئىبارەتتۇر. شۇنداق بولغاندا، قىز-ئايالار پەقەت ئەركەكلەر لەززەتلىنىدىغان بىر ئويۇنچۇق بولىدۇ، خالاس، كېرەكسىز بولغاندا تاشلىۋېتىلىدۇ. خۇدانىڭ مەسىھ ئارقىلىق كەلگەن كەچۈرۈم-مەغپىرىتى ۋە نىجاتى گۇناھنى يۇمىغان بولسا، بۇ جىنسىي تەرەپتىكى

گۇناھنىڭ نەتىجىسى بولغان روھىي بۇلغىنىش ئىنسانلارنى دوزاخقا چۈشۈرىدۇ؛ ئۇنىڭدىن سىرت، ئۆچ-ئاداۋەتكە چۈمگەن ھايات، ھېچكىم بېقىشنى خالىمايدىغان، شۇنداقلا «ھارامدىن بولغان»، ئاتا-ئانىلىق مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولغان نۇرغۇن باللار ۋە يۇزلىگەن جىنسىي كېسەللەر ئۇنىڭ باشقا نەتىجىسى بولۇپ قالىدۇ. بىراق جىنسىي گۇناھلارنى سادىر قىلمايمەن دېگەن نىيەتتە: «جىنسىيەت ئۆزى ناپاك، ناتوغرا» دېيىش گۇناھتىن قۇتۇلۇش يولى ئەمەس. ئەر-ئاياللىقتا بولىدىغان جىنسىي مۇھەببەت خۇدانىڭ تىلسىمات ۋە ئاجايىب بىر سوۋغىتىدۇر. شۇنداق ئىكەن، ئۇ سوۋغاتنى تەبرىكلەش، ئۇنىڭ ئۈچۈن رەھمەت ئېيتىش، ئۇنىڭدىن ھۇزۇر ئېلىشقا توغرا كېلىدۇ. «كۆيلەرنىڭ كۆيى» دېگەن كىتابنىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ كىتابلىرى قاتارىدىن ئورۇن ئېلىشىنىڭ مەقسىتى دەل شۇكى ـ خۇدانىڭ سوۋغىسى بولغان ئەر-ئاياللىق مۇھەببەتنى تەبرىكلەش، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئۈستىگە خۇدانىڭ تەستىقلىغۇچى مۆھۈرنى بېسىشتىن ئىبارەتتۇر. شۇنىڭدەك، سۇلايمان ۋە شۇلامىتنىڭ ئۈلگە بولغان مۇھەببىتى ئارقىلىق مەزكۇر كىتاب بىزگە نىكاھنىڭ ئۈلى، يەنى بىر-بىرىنى ھۆرمەتلەش، قەدىرلەش ۋە چۈشىنىش، بىر-بىرىگە بويسۇنۇش دېگەن پرىنسىپلارنى كۆرسىتىدۇ. بۇ پرىنسىپلارغا ئاساسلىنىپ ئەر-ئايالنىڭ مۇھەببىتى ساقلىنىپلا قالماي، بەلكى راۋاجلىنىپ رىشتلىرى تېخىمۇ كۈچلۈك بولىدۇ. ئويلىنىپ باقساق، ئەر-ئاياللىق، جۈملىدىن جىنسىي مۇھەببەت كۆپىنچىمىزنىڭ تۇرمۇشىنىڭ شۇنچە مۇھىم بىر قىسمى بولغاچقا، مۇقەددەس كىتابتا بۇ تەرەپتە يوليورۇقلار بولمىغان بولسا، تولىمۇ غەلىتە بولاتتى.

بىز يۇقىرىقى پرىنسىپلار ئۈستىدە ۋە شۇنىڭدەك سۇلايمان پادىشاھنىڭ كېيىنكى ھاياتىدىكى مەسىلىلەر ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»نىمىزدە يەنە ئازراق توختىلىمىز.

خۇدانىڭ مۆمىن بەندىلىرى دەۋردىن-دەۋرگىچە كىتابتا تەسۋىرلەنگەن مۇھەببەتتىن خۇدانىڭ ئۆز جامائىتىگە ياكى بولمىسا ھەربىر ئېتىقادچىغا مەسىھ ئارقىلىق باغلىغان مۇھەببىتىنىڭ چوڭقۇر بىر سۈرىتىنىڭ ئەكس ئېتىلگەنلىكىنى كۆرۈپ كەلمەكتە. بەزى ئالىملار بۇنى مازاق قىلغان بولسىمۇ، بىزنىڭچە كىتابتا ئەر-ئايال ئارىسىدىكى ھەم پادىشاھ-پۇقرا ئارىسىدىكى ساپ بىر مۇھەببەت ۋەھيى ئارقىلىق سۈرەتلەنگەچكە، ئۇ يەنە مەسىھنىڭ ئۆز خەلقىگە باغلىغان مۇھەببىتىنىڭ ئاجايىب بىر سۈرىتى بولماي قالمايدۇ («ئەف.» 5:20-33نى كۆرۈڭ).

ئىزاھات: كىتابتا پات-پات تىلغا ئېلىنغان «يېرۇسالېم قىزلىرى»نىڭ سۆزلىرى ئىسرائىل خەلقىنىڭ شېئىردە تەسۋىرلەنگەن مۇھەببەتكە بولغان ئىنكاسلىرىنى، شۇنىڭدەك ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ شېئىردە تەسۋىرلەنگەن ۋەقەلەرگە سوئاللىرىنى ۋە ئىنكاسلىرىنى بىلدۈرىدۇ. «يېرۇسالېم قىزلىرى»نىڭ سۆزلىگەنلىرىنىڭ ھەممىسىلا نەق مەيداندا بولغان بولۇشى ناتايىن.

ئوقۇرمەنلەرگە ياردىمى بولسۇن دەپ بىز بەزى ئايەتلەرنىڭ ئاستىغا شەرھ بەردۇق. بۇ شەرھلەردە تېكىستنىڭ تولۇق مەنىسىنى شەرھلىمەكچى ئەمەسمىز (قولىمىزدىن كەلگەن بولسا، شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن بەتلەر قوشۇلاتتى)، بەلكى ئوقۇرمەنلەرنى ئارقا كۆرۈنۈشلىرى توغرۇلۇق ئازراق پايدىلىق خەۋەر بىلەن تەمىنلىمەكچى، شۇنداقلا بۇ ئاجايىب مۇھەببەت شېئىرىدىن بەزى مۇھىم يەكۈنلەرنى چىقارماقچىمىز. يەنە تەكىتلەيمىزكى، ئۇ شەرھلەر ئۆزىمىزنىڭ پىكرىمىز، خالاس؛ ئۇ مۇقەددەس تېكىستنىڭ بىر قىسمى ئەمەس.

چۈشىنىشىمىزچە، كىتابنىڭ «بەش خاتىرە»، «ئون ئۈچ ئويلىنىش»نىڭ قۇرۇلمىسى تۆۋەندىكىدەك: —

بىرىنچى قىسىم ـ مۇھەببەتنىڭ باشلىنىشى (1:1ـ1:5)

1ـخاتىرە ـ توي كۈنى ئۆستىدە بولغان ئويلار (1:2ـ2:7)

ئويلىنىش (1) – شۇلامىت سۇلايماننىڭ ئوردىسىدا ـ توي زىياپىتىگە تەييارلىنىش (1:2ـ8)

ئويلىنىش (2) – توي زىياپىتىدىكى داستىخان ئۈستىدە بولغان ئويلار (سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ، ئاندىن شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ) (1:9ـ14)

ئويلىنىش (3) – توي ھۇجرىسىدا بولغان ئويلار (1:15ـ2:7)

2ـخاتىرە: مۇھەببەتلىشىپ يۈرگەن كۈنلەر ئۈستىدىكى ئويلار (2:8ـ3:5)

ئويلىنىش (4) – سۇلايماننىڭ ئەتىيازدا شۇلامىتنى يوقلاپ كەلگىنى توغرۇلۇق ئويلار (2:8ـ9)

ئويلىنىش (5) – شۇلامىت قايتا-قايتا كۆرگەن «ئايرىلىش» توغرۇلۇق بىر چۈش (3:1ـ5)

3ـخاتىرە: ئەر-ئايال بولۇپ بىرلىشىش ئۈستىدىكى ئويلىنىشلار (3:6ـ5:1)

ئويلىنىش (6) – تويغا سەپەر (3:6ـ11)

ئويلىنىش (7) – توي كېچىسى (4:1ـ5:1)

ئىككىنچى قىسىم ـ ئەر-ئاياللىق مۇھەببەتنى كۈچەيتىش ـ مۇھەببەتنىڭ يېڭى ئىپادىلىرى (5:2ـ8:14)

4ـخاتىرە ـ مۇھەببەتنى رەت قىلىش توغرىسىدىكى بىر چۈش ـ ئۇ توغرۇلۇق ئويلىنىش (5:2ـ6:9)

ئويلىنىش (8) – شۇلامىتنى باسقان قورقۇنچلۇق چۈش (2:5-3:6)

ئويلىنىش (9) – سۇلايماننىڭ شۇلامىتقا قايتىپ كېلىشى – شۇلامىتنى قايتا ماختىشى (4:6-9)

5-خاتىرە – يېزىدا دەم ئېلىش (گالىلىيەگە قايتىش) (10:6-14:8)

ئويلىنىش (10) – «»ماھانائىم«» (ئىككى بارگاھ) ئۇسسۇلى» (10:6-10:7)

ئويلىنىش (11) – شۇلامىتنىڭ ئۆز يۇرتىنى يوقلاشقا بولغان ئارزۇسى (11:7-4:8)

ئويلىنىش (12) – يېزىلارغا (گالىلىيەگە) سەپەر (5:8-7)

ئويلىنىش (13) – شۇلامىتنىڭ يۇرتىغا، ئۆيىگە قايتىپ كېلىشى. شۇلامىت كىچىك سىڭلىسى توغرۇلۇق ئىككى ئاكىسىغا سۆزلەيدۇ، ئاخىردا سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ (8:8-14)

ئىزاھات — ئۇشبۇ كىتابتىكى ئەينى مۇقەددەس تېكىست: — «ئەينى تېكىست» دېگەندەك ھەرپ چوڭلىقى ۋە رەڭگى بىلەن كۆرسىتىلىدۇ.

تەۋرات، 22-قىسىم

«كۈيلەرنىڭ كۈيى»

1

1 «كۈيلەرنىڭ كۈيى» ــ سۇلايماننىڭ كۈيى.

شەرھى: بۇ ماۋزۇ «كۈي-ناخشىلار ئارىسىدىكى ئەڭ ئېسىل كۈي-ناخشا» دېگەن مەنىدە. سۇلايمان جەمئىي 1005 كۈي-ناخشا يازغان («1پاد.» 32:4).

بىرىنچى قىسىم ـ مۇھەببەتنىڭ باشلىنىشى

(1:5-2:1)

بىرىنچى خاتىرە ــ توي كۈنى ئۈستىدە بولغان ئويلار (7:2-2:1)

بىرىنچى ئويلىنىش ــ شۇلامىت سۇلايماننىڭ ئوردىسىدا ــ توي زىياپىتىگە تەييارلىنىش (8:1-2:1)

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

2 «ئۇ ئۆتلۈق ئاغزى بىلەن مېنى سۆيسۇن[1]؛
چۈنكى سېنىڭ مۇھەببىتىڭ شارابتىن شېرىندۇر.
3 خۇشپۇراقتۇر سېنىڭ ئەتىرلىرىڭ؛
قۇيۇلغان پۇراقلىق ماي سېنىڭ نامىڭدۇر؛
شۇڭلاشقا قىزلار سېنى سۆيىدۇ.
4 كۆڭلۈمنى ئۆزۈڭگە مەھلىيا قىلغايسەن ــ

1 ئىبرانىي تىلىدا «ئۇ ئاغزىدىكى سۆيۈشلىرى بىلەن سۆيسۇن!»

بىز ساڭا ئەگىشىپ يۈگۈرەيلى!
ــ پادىشاھ مېنى ئۆز ھۇجرىلىرىغا ئەكىرگەي!»

شەرھى: مۇشۇ يەردە شۇلامىت تويىنىڭ بىرىنچى زىياپىتى ئۈچۈن تەييارلىنىدۇ. نىكاھ مۇراسىمى ئالللقاچان ئۆتكۈزۈلگەن: 2-ئايەتتە قىزىق يېرى شۇكى، شۇلامىت باياننى پەقەت «ئۇ» بىلەن باشلايدۇ ــ كىم ئىكەنلىكىنى دېمەيدۇ! چۈنكى سۆيگۈچى كىشىگە نىسبەتەن ھەردائىم پەقەت بىردىنبىر «ئۇ» بار!
2-ئايەتتە، «مۇھەببىتىڭ» ئىبرانىي تىلدا كۆپلۈك شەكلىدە بولۇپ (مۇھەببەتلىرىڭ) مۇھەببەتلىشىشنىڭ ئىپادە-ھەرىكەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

(يېرۇسالېم قىزلىرى سۇلايمانغا[2] سۆز قىلىدۇ)

«بىز سەندىن خۇشال بولۇپ شادلىنىمىز؛
سېنىڭ مۇھەببەتلىرىڭنى شارابتىن ئارتۇق ئەسلەپ تەرىپلەيمىز».

شەرھى: يېرۇسالېم قىزلىرى شۇلامىتقا قولداش بولۇپ ئۇ ۋە سۇلايمان ئۈچۈن خۇشال بولۇۋاتىدۇ.

(شۇلامىت «يېرۇسالېم قىزلىرى»غا جاۋاب قىلىدۇ)

«ئۇلار[3] سېنى دۇرۇسلۇق بىلەن سۆيىدۇ».
5 ــ «قارا تەنلىك بولغىنىم بىلەن چىرايلىقمەن، ئى يېرۇسالېم قىزلىرى!
بەرھەق، كېدارلىقلارنىڭ چېدىرلىرىدەك،
سۇلايماننىڭ پەردىلىرىدەك قارىمەن.
6 ماڭا تىكىلىپ قارىماڭلار،
چۈنكى قارىدۇرمەن،

2 بەزى ئالىملار بۇ سۆزلەرنى «شۇلامىت»قا ئېيتىلىدۇ، دەپ قارايدۇ.
3 «ئۇلار» ــ يېرۇسالېم قىزلىرى.

چۈنكى ئاپتاپ مېنى كۆيدۈردى؛
ئانامنىڭ ئوغۇللىرى مەندىن رەنجىگەن؛
شۇڭا ئۇلار مېنى ئۈزۈمزارلارنى باققۇچى قىلدى؛
شۇڭا ئۆز ئۈزۈمزارىمنى باقالمىغانمەن».

شەرھى: يېرۇسالېم قىزلىرىنىڭ سۇلايماننى تەرىپلىشى شۇلامىتقا ئۆزىنىڭ «قارا تەنلىك» ئىكەنلىكىنى ئەسلىتىدۇ. ئۇنىڭ ئاكىلىرى ئۇنىڭدىن بىر ياكى بىرقانچە قېتىم رەنجىپ ئۇنى ئۈزۈمزارلاردا ئىشلەشكە ئەۋەتكەن. ئۈزۈمزارلاردا سايە ئاز بولغاچقا ئۇ «قارا تەنلىك» بولۇپ قالغان.

ئىبرانىي تىلىدا «مەندىن رەنجىدى» ۋە «مېنى كۆيدۈردى» دېگەن ئىبارىلەر ئوخشاش.

«ئۆز ئۈزۈمزارىمنى باقالمىغانمەن» ــ بۇ بەلكىم كۆچمە مەنىدە بولۇپ: «مەن ھەردائىم دالادا بولغاچقا، ئۆزۈمنى ئاسراش، ئۆزۈمنىڭ گۈزەللىكىمنى ساقلاش-بېزەش، پەردازلاش ۋاقتىم يوق ئىدى» دېگەنلىكتۇر.

كېدارلىقلار چارۋىچى خەلق ئىدى، ھەردائىم چېدىرلاردا تۇراتتى. ئۇلارنىڭ چېدىرلىرى قاپقارا بولسا كېرەك. بىراق «سۇلايماننىڭ پەردىلىرى» بولسا قارا ياكى توق رەڭلىك بولغىنى بىلەن، بىراق شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ ئۈستىدە چىرايلىق گۈل-نۇسقىلىرى بار ئىدى.

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

7 «ھەي، جېنىم سۆيگىنىم، دېگىنە،
پاداڭنى قەيەردە باقىسەن؟
ئۇنى كۈن قىيامىدا قەيەردە ئارام ئالغۇزىسەن؟
ھەمراھلىرىڭنىڭ پادىلىرى يېنىدا چۈمپەردىلىك ئاياللاردەك يۈرۈشۈمنىڭ نېمە ھاجىتى؟»

شەرھى: شۇلامىت ھازىر ئۇلارنىڭ ئاۋۋالقى مۇھەببەتلەشكەن كۈنلىرىنى ئەسلىتىدۇ. شۇ چاغلاردا سۇلايمان پادىشاھ ئەل-يۇرتلارنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى ئىگىلەش ئۈچۈن

پادىچى قىياپىتىدە شۇلامىتنىڭ يۇرتى، يەنى گالىلىيەگە كەلگەن بولسا كېرەك. شۇڭا شۇلامىت سۇلايماننى ئاددىي بىر پادىچى ئىكەن دەپ ئويلىغان. شۇلامىت ئۇنىڭغا كۆيۈپ ئۇنى ئىزدىگەندە، ئۇ پادىلار كۆپ بولغان يەرلەردە (سۇلايماننىڭ «ھەمراھلىرى» بولغان باشقا پادىچىلار بار يەرلەردە) ئايلىنىپ يۈرگەن. ئۇنىڭ ئائىلىسىنى، شۇنداقلا ئۆزىنى ئىزاغا قويماسلىق ئۈچۈن، شۇلامىت ئۆزى بىرنەچچە قوزىنى ئېلىپ (8-ئايەت)، پادىچىنىڭ قىياپىتىدە ئۆز چىرايىنى كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن چۈمپەردە تارتىۋالغان. بىراق شۇنداق نىقابلىنىش بىلەن ئۇنىڭ قىياپىتى پاھىشە ئاياللىرىغا ئوخشاپ قالغان (تويى قىلىنىۋاتقان قىزلار چۈمپەردە ئارتقاندەك، پاھىشە ئاياللار شۇ چاغدا چۈمپەردە ئارتاتتى. ئۇلار شۇ تۇرقىدا ئەرلەرگە: «مەن بۈگۈن كېچە سەن بىلەن تويى قىلغۇدەكمەن» دەپ ئىپادىلەيتتى ۋە ھەمدە ئۆزىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى يوشۇرالايتتى، ئەلۋەتتە).

ئەگەر ئۇ «سۆيگەن پادىچى» ئۆز پادىسىنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى ئېيتقان بولسا، بۇنداق ئاۋارىچىلىك ياكى سەتلىكنىڭ ھاجىتى يوق بولاتتى، ئەلۋەتتە. «كۈن قىيامدا» پادىسى ھېچ كۆچمەي، مۇقىم بىر جايدا مىدىرىماي يېتىشى مۇمكىن.

«...يېنىدا چۈمپەردىلىك ئاياللاردەك يۈرۈشۈمنىڭ نېمە ھاجىتى؟» دېگەننىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «نېمىشقا تېنەپ كەتكەن بىرسىدەك چۆرگىلەپ يۈرەي؟»

(سۇلايمان[4] شۇلامىتنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىدۇ)

8 «ئى قىز-ئاياللار ئارىسىدىكى ئەڭ گۈزىلى، ئەگەر سەن بۇنى بىلمىسەڭ،
پادامنىڭ باسقان ئىزلىرىنى بېسىپ مېڭىپ،
پادىچىنىڭ چېدىرى[5] يېنىدا ئۆز ئوغلاقلىرىڭنى ئوزۇقلاندۇرغىن».

شەرھى: بۇ ئايەتنى شەرھلەش تەس. بىزنىڭچە مەنىسى بەلكىم تۆۋەندىكىدەك بولىدۇ. سۇلايمان پادىشاھنىڭ جاۋابىنىڭ كۆچمە مەنىسى بار. پادىشاھنىڭ «مېنىڭ پادام»ى قويلار ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل يەھۇدىي خەلقى، «پادامنىڭ ئىزلىرى» بولسا پۈتۈن ئىسرائىلنىڭ ھېيت-بايرام ۋاقىتلىرىدا يېرۇسالېمغا چىققان ئىزلىرىدۇر، دېمەكچى. شۇڭا

---

4 بەزى ئالىملار، بۇ جاۋابنى «يېرۇسالېمنىڭ قىزلىرى» بەرگەن، دەپ قارايدۇ.
5 ياكى «پادىچىلارنىڭ چېدىرلىرى».

جاۋابنىڭ كۆچمە مەنىسى: «سەن ماڭا تېگەي دېسەڭ، ئەمدى ئۆز يۇرتۇڭنى تاشلاپ، يات يۇرتتا، يات ئەھۋالدا، يەنى پايتەخت يېرۇسالېمدا (سۇلايماننىڭ «چېدىرى»دا، يەنى ئۇنىڭ ئوردىسىدا، دېمەك) تۇرۇشقا رازى بولۇشۇڭ كېرەك» دېگەنلىكتۇر. «ئۆز ئوغلاقلىرىڭنى ئوزۇقلاندۇرغىن» دېگەن سۆز، بەلكىم «ماڭا تەگسەڭ، سېنىڭمۇ «باشقىلارنى بېقىش» مەسئۇلىيىتىڭ بولىدۇ» دېگەنلىكتۇر.

ئىككىنچى ئويلىنىش ــ توي زىياپىتىدىكى داستىخان ئۈستىدە بولغان ئويلار

(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)

9 «ئى سۆيۈملۈكۈم، مەن سېنى پىرەۋننىڭ جەڭ هارۋىلىرىغا قېتىلغان بىر بايتالغا ئوخشاتتىم؛

10 سېنىڭ مەڭزىلىرىڭ تىزىلغان مۇنچاقلار بىلەن،
بوينۇڭ مارجانلار بىلەن گۈزەلدۇر.

11 بىز ساڭا كۈمۈش كۆزلەر قويۇلغان،
ئالتۇندىن زىبۇ-زىننەتلەرنى ياساپ بېرىمىز».

شەرھى: قەدىمكى زامانلاردا، ئوتتۇرا شەرقتىكى مەملىكەتلەردە ئاتلار ئىنتايىن قەدىرلىنىپ، «ئۇلاغ» ئورنىدا ئىشلىتىلىپلا قالماستىن، بەلكى ئادەمنىڭ ھەمراھى دەپ قارالغان؛ سۇلايمان ئۆزى ئاتلارغا بەك ئامراق ئىدى. مىسىرنىڭ ئاتلىرى بولسا ئەڭ ئېسىل ئىدى؛ پىرەۋننىڭ ئاتلىرى مىسىرنىڭ ئەڭ ئېسىل ئېتى بولۇپ، چىرايلىق جابدۇلاتتى، ئەلۋەتتە.

شۇنىڭدەك ئايەتنىڭ يەنە بىر نۇسقىسى بار: مىسىردىكى جەڭ هارۋىلىرىنى تارتقان ئاتلار ئادەتتە بايتاللار ئەمەس، ئايغىرلار ئىدى؛ شۇڭا سۇلايمان بۇ ئوخشىتىشى بىلەن، بەلكىم ئۆزىنىڭ شۇلامىت بىلەن بىللە بولغىنىدىن ھاياجانلانغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

12 «پادىشاھ تويى داستىخىنىدا ئولتۇرغىنىدا،
سۇمبۇل مەلھىمىم[6] پۇراق چاچىدۇ؛
13 مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم، ئۇ ماڭا بىر مونەك مۇرمەككىدۇر[7]،
ئۇ كۆكسلىرىم ئارىسىدا قونۇپ قالىدۇ؛
14 مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم ماڭا ئەن-گەدىدىكى ئۈزۈمزارلاردا ئۆسكەن بىر غۇنچە
خېنە گۈلىدەكتۇر».

شەرھى: قانائاندا (پەلەستىندە) «ئەن-گەدى»نىڭ ئۈزۈمزارلىرى ئەڭ ئېسىلدۇر.

ئۈچىنچى ئويلىنىش — تويى ھۇجرىسىدا بولغان ئويلار (15:1-7:2)

(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)

15 «مانا، سەن گۈزەل، ئامرىقىم!
مانا، سەن شۇنداق گۈزەل!
كۆزلىرىڭ پاختەكلەرنىڭكىدەكتۇر!»

شەرھى: «كۆزلىرىڭ پاختەكلەردەك گۈزەل» — ياكى «كۆزلىرىڭ پاختەكلەرنىڭكىدەك گۈزەل»؛ ياكى «پاختەكلەرنىڭ گۈزەل تەبىئىتى ئەكس ئەتكەندەك» ياكى «پاختەكلەرنىڭ قاناتلىرى جەۋلان قىلغاندەك شۇلامىتنىڭ كۆزلىرى ئويناپ تۇراتتى»، دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرۈش مۇمكىنچىلىكى بار. ئوتتۇرا شەرقتە قىزلار بوۋاقلىقىدىن ياكى بوغۇنىدا قىسمىدىن سىرت بەدىنىنىڭ باشقا جايلىرىنى دېگۈدەك كىيىم-كېچەك بىلەن ئورىۋالىدىغانلىقى ئۈچۈن، قىز-يىگىتلەر بىر-بىرى بىلەن سۆزلەشكەندە قىزنىڭ كۆزلىرى ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدۇ، ئەلۋەتتە.

---

6 «سۇمبۇل» — ئوتتۇرا شەرقتىكى ناھايىتى خۇشپۇراقلىق بىرخىل ئۆسۈملۈك.
7 «مۇرمەككى» بىرخىل ئەتىر. ئاياللار ئۇنى كىچىككىنە بىر مونەك قىلىپ باغلاپ بويىنىغا ئېسىپ قويىسا، ئۇ پۈتۈن كۈن خۇش پۇراق چېچىپ تۇرىدۇ.

ئىزاھات: — مۇشۇ ئايەتتە ۋە تۆۋەندە، «ئامرىقىم» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا دوستلۇق دېگەن ئۇقۇمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇلامىت سۇلايماننى ۋە سۇلايمان شۇلامىتنى بۇ سۆز بىلەن ئۆزئارا «دوست» دەپ ئاتايدۇ. دوستلۇق ھەقىقىي مۇھەببەتنىڭ مۇھىم بىر قىسمى؛ «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بۇنىڭ ئۈستىدە توختىلىمىز.

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

16 «مانا، سەن گۈزەل، سۆيۈملۈكۈم؛
بەرھەق، يېقىملىق ئىكەنسەن؛
بىزنىڭ ئورۇن-كۆرپىمىز يېشىلدۇر؛
17 ئۆيىمىزدىكى لىملار كېدىر دەرىخىدىن،
ۋاسلىرىمىز ئارچىلاردىندۇر.

2

1 مەن بولسام شارون ئوتلىقىدىكى زەپىران، خالاس؛
جىلغىلاردا ئۆسكەن بىر نىلۇپەر، خالاس!»

شەرھى: ئۆي-ھوجرا بايان قىلىنغان سۆزلەرگە قارىغاندا، سۇلايمان شۇلامىت ئۈچۈن ئۆز يۇرتىنى ئەسلەتتىدىغان ئالاھىدە بىر ئۆينى ياكى ھوجرىنى ياسىغان (شۇلامىت گالىلىيەلىك بولۇپ، ئۇنىڭ يۇرتىدا كېدىر، ئارچا ۋە قارىغاي دەرەخلىرى كۆپ ئىدى). باشقا بەزى ئالىملار بۇ ئايەتلەرنى، سۇلايمان بىلەن شۇلامىتنىڭ ئورمانلار ئارىسىدا مۇھەببەتلەشكىنىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. بىراق يېرۇسالېم ئەتراپىدا مۇنداق كېدىر، ئارچا ئورمانلىرى يوق ئىدى.

ئاخىردا شۇلامىت ئۆزىنى «بەك ئاددىي» دەپ ھېس قىلىپ، ئۆزىنى ئوتلاقتا بولىدىغان كىچىك ھەم «ئاددىي» ئىككى گۈلگە ئوخشىتىدۇ.

(سۇلايمان شۇلامىتقا جاۋاب بېرىدۇ)

2 «تىكەن-جىغانلار ئارىسىدىكى نىلۇپەردەك،
مانا ئىنسان قىزلىرى ئارىسىدا مېنىڭ ئامرىقىم شۇنداقتۇر!».

شەرھى: سۇلايمان شۇلامىتنىڭ ئوخشىتىشىنى تىلغا ئېلىپ، ئەسىچە بايان قىلىدۇ. ئۇنىڭغا نىسبەتەن زەپىران ياكى نىلۇپەر «ئاددىي» بولسىمۇ، ئىنتايىن چىرايلىق ئىدى: — «ماڭا نىسبەتەن سېنىڭ تەڭدىشىڭ يوق، باشقا قىزلارنى سەن بىلەن (تىكەنلەر ۋە نىلۇپەر ئوتتۇرىسىدىكىدەك) ھېچقانداق سېلىشتۇرغۇچىلىكى يوقتۇر».

(شۇلامىت سۇلايمان توغرۇلۇق سۆز قىلىدۇ)

3 «ئورماندىكى دەرەخلەر ئارىسىدا ئۆسكەن ئالما دەرىخىدەك،
ئوغۇل باللار ئارىسىدىدۇر مېنىڭ ئامرىقىم.
ئۇنىڭ سايىسى ئاستىدا دىلىم ئالەمچە سۆيۈنۈپ ئولتۇردۇم؛
ئۇنىڭ مېۋىسى ماڭا شېرىن تېتىدى؛
4 ئۇ مېنى شارابخانىغا ئېلىپ كىردى؛
ئۇنىڭ ئۈستۈمدە كۆتۈرگەن تۇغى مۇھەببەتتۇر[(8)].
5 مېنى كىشمىش پوشكاللار بىلەن قۇۋۋەتلەڭلار;
ئالمىلار بىلەن مېنى يېڭىلاندۇرۇڭلار؛[(9)]
چۈنكى مۇھەببەتتىن زەئىپلىشىپ كەتتىم؛
6 ئۇنىڭ سول قولى بېشىم ئاستىدا،
ئۇنىڭ ئوڭ قولى مېنى سىلاۋاتىدۇ.
7 ئى يېرۇسالېم قىزلىرى،
جەرەنلەر ۋە دالادىكى مارالларنىڭ ھۆرمىتى بىلەن،
سىلەرگە تاپىلايمەنكى،
مۇھەببەتنىڭ ۋاقىت-سائىتى بولمىغۇچە،
ئۇنى ئويغاتماڭلار، قوزغىماڭلار!»[(10)]

---

8 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ ماڭا مۇھەببەت بىلەن قارىدى».
9 قەدىمكى زامانلاردا كىشمىش پوشكاللار ۋە ئالمىلار جىنسىي مۇھەببەتنى كۈچەيتىش رولىغا ئىگە، دەپ قارىلاتتى.
10 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ۋاقىت-سائىتى بولمىغۇچە، سۆيۈملۈكۈمنى ئويغاتماڭلار، قوزغىماڭلار!».

شەرھى: 3-ئايەتتە شۇلامت سۇلايماننىڭ تەرىپلىرىگە ئىنكاس قايتۇرۇپ، ئۇنى «ئورماندىكى دەرەخلەر ئارىسىدا ئۆسكەن ئالما دەرىخى»گە ئوخشىتىدۇ. ئالما دەرىخى ئەسلى پەلەستىن زېمىنىدا ئۆسمەيدۇ، پەقەت باشقا يۇرتلاردىن ئېلىپ كېلىنىپ بەزى يەرلەردە ئالاھىدە تىكىلگەن. شۇڭا ئالما دەرىخى ناھايىتى ئەتىۋارلىق ئىدى، كۆرگەنلا ئادەمنى ئىنتايىن خۇش قىلىۋېتەتتى. بەزى ئالىملار «ئۇنىڭ سايىسى ئاستىدا دىلىم ئالەمچە سۆيۈنۈپ ئولتۇردۇم، ئۇنىڭ مېۋىسى ماڭا شېرىن تېتىدى» دېگىنى شۇلامتنىڭ سۇلايمان بىلەن بولغان جىنسىي مۇھەببەتلىشىشنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. باشقىلار بۇنى مۇھەببەتنىڭ ھەر تەرىپىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. نېمىلا بولمىسۇن ئالما مۇھەببەتنىڭ سىمۋولى؛ «كىشمىش پوشكاللار» دېگىنى بولسا، جىنسىي مۇھەببەتنى قوزغايدىغان يېمەكلىك ھېسابلىناتتى.

7-ئايەت (مۇھەببەتنىڭ ۋاقىت-سائىتى توغرىسىدا) ئۈستىدە ئۈچ مۇھىم پىكىر بار:

(1) مۇھەببەتنىڭ ئۆز تەبىئىي جەريانى بولىدۇ، باشقىلار ئۇنى بالدۇر قوزغىماقچى بولسا زىيان يەتكۈزىدۇ؛

(2) (ئەر-خوتۇنلۇق مۇناسىۋەتتە) ئۆز جورىسىدا قىزغىن مۇھەببەتنى قوزغىغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا دەخلى قىلىشقا بولمايدۇ؛

(3) جىنسىي مۇھەببەتكە قانائەت قىلىشنىڭ ئىمكانىيىتى بولمىسا، ئۇنداقتا ئۇنى قوزغاشقا قەتئىي بولمايدۇ. بۇ «ئىمكانىيەت» (ئا) پەقەت نىكاھ قىلىنغان ئەھۋالدا بولۇشى (ئە) ئىككى تەرەپكە مۇۋاپىق ۋاقىت بولۇشى كېرەك، ئەلۋەتتە.

بىرىنچىسى ئايەت بەلكىم بۇ ئۈچ مەنىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئىككىنچى خاتىرە: مۇھەببەتلىشىپ يۈرگەن كۈنلەر ئۈستىدىكى ئويلار (5:3—8:2)

تۆتىنچى ئويلىنىش — سۇلايماننىڭ ئەتىيازدا شۇلامىتنى يوقلاپ كەلگىنى توغرۇلۇق ئويلار (9:2—8:2)

(شۇلامت سۇلايمان توغرۇلۇق سۆزلەيدۇ)

8 «سۆيۈملۈكۈمنىڭ ئاۋازى!
مانا، ئۇ كېلىۋاتىدۇ!
تاغلاردىن سەكرەپ،
ئېدىرلاردىن ئويناقلاپ كېلىۋاتىدۇ!

9 مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم جەرەن ياكى ياش بۇغىدەكتۇر؛
مانا، ئۇ بىزنىڭ ئۆيىنىڭ تېمىنىڭ كەينىدە تۇرىدۇ؛
ئۇ دېرىزىلەردىن قارايدۇ،
ئۇ پەنجىرە-پەنجىرىلەردىن ماراپ باقىدۇ».

شەرھى: مۇشۇ بابتىكى ئايەتلەردە (8-9) شۇلامىت بەلكىم سۇلايماننىڭ كۆڭلى ئۆزگە چۈشكەن، ئۆزىنى «جەرەن، بۇغا»نىڭ سۈرىتىدە قوغلىغان كۆڭلەرنى ئەسلەيدۇ. سۇلايمان شۇلامىتنى يوقلىغىلى، ئۇنىڭ بىلەن ئەتىيازلىق مەنزىرىدىن ھۇزۇرلىنىشقا ھەمراھ بولۇشقا تەكلىپ قىلغىلى كەلدى (تۆۋەندىكى 10-17-ئايەتلەرنى كۆرۈڭ).
جەرەنلەر، بۇغىلار مۇكونا زامانلاردا مۇھەببەتنىڭ سىمۋوللىرى ئىدى.

(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)

10 «مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم ماڭا سۆز قىلىپ مۇنداق دېدى: —
«ئورنۇڭدىن تۇر، ئامرىقىم، مېنىڭ گۈزىلىم، مەن بىلەن كەتكىن؛
11 چۈنكى مانا، قىش ئۆتۈپ كەتتى،
يامغۇر يېغىپ تۈگىدى، ئۇ كېتىپ قالدى؛
12 يەر يۈزىدە گۈللەر كۆرۈندى؛
ناخشىلار سايراش ۋاقتى كەلدى،
زېمىنىمىزدا پاختەكنىڭ ساداسى ئاڭلانماقتا؛
13 ئەنجۈر دەرىخى قىشلىق ئەنجۈرلىرىنى پىشۇرماقتا،
ئۈزۈم تاللىرى چېچەكلەپ ئۆز پۇرىقىنى چاچماقتا؛
ئورنۇڭدىن تۇر، مېنىڭ ئامرىقىم، مېنىڭ گۈزىلىم، مەن بىلەن كەتكىن!
14 ئاھ مېنىڭ پاختىكىم، قورام تاش يېرىقى ئىچىدە، قىيا دالدىسىدا،
ماڭا ئاۋازىڭنى ئاڭلاتقايسەن،
چۈنكى ئاۋازىڭ شېرىن، جامالىڭ يېقىملىقتۇر!»

شەرھى: سۇلايمان گالىلىيەدىكى ئىشلىرىنى قويۇپ قويۇپ، شۇلامىتنى يەنە يوقلاپ بېرىپ، ئۇنى ئەتىيازلىق مەنزىرىدىن بىللە ھۇزۇرلىنىشقا تەكلىپ قىلىدۇ. يېڭىلا ئۆتۈپ كەتكەن قىش بولسا ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىنى قىلچە سوۋۇتمىدى.

12-ئايەت ئۇستىدە: «سايراش ۋاقتى كەلدى» دېگەن ئىبارە ئىككى بىسلىق بولۇپ، ئىككىنچى مەنىسى: «چاتاش ۋاقتى كەلدى». بۇ ئىككى بىسلىقلىقى بەلكىم قەستەن ئىشلىتىلگەن.

13-ئايەت ئۇستىدە: پاختەكلەر ئىنسانغا نىسبەتەن ئىنتايىن مۇلايىم قۇش دەپ ھېسابلىنىدۇ، بىراق «تارتىنچاق» بولىدۇ. سۇلايمان شۇلامىتنىڭ كۆڭۈل سۆزلىرىنى ئاڭلىماقچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئەھۋالىنى «قورام تاش يېرىقى ئىچىدە تۇرغان پاختەك»كە ئوخشىتىدۇ. ئۇ سۇلايماننىڭ مۇھەببىتى ئىچىدە مۇتلەق بىخەتەر؛ ئۇ ھەرگىز سۆزلىرىدىن رەنجىمەيدۇ. ئۇنىڭ جاۋابى تۆۋەندە كۆرۈلىدۇ (*15*-ئايەت).

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

15 «تۈلكىلەرنى تۇتۇۋالايلى،
يەنى ئۈزۈمزارلارنى بۇزغۇچى كىچىك تۈلكىلەرنى تۇتۇۋالايلى؛
چۈنكى ئۈزۈمزارلىرىمىز چېچەكلىمەكتە».

شەرھى: تۈلكىلەر ئۈزۈمزارلاردا تۆشۈكلەرنى ئۇ يەر، بۇ يەرلەردە كولاپ، ئوۋ ئىزدەپ تال يىلتىزلىرىغا كۆپ زىيان يەتكۈزىدۇ. بىراق بۇ يەردىكى «ئۈزۈمزار»، شۈبھىسىزكى، ئۆزلىرىنىڭ مۇھەببىتىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىگە بەزى توسالغۇ ياكى دەخلى بولغان ئىشلارنى بايقاپ، دەرھال بۇ ئىشلارنى (مەيلى «كىچىك» بولسىمۇ) بىر تەرەپ قىلايلى دەپ ئۆتۈنىدۇ. ئۇلار شۇ چاغدا تېخى ئەر-خوتۇن بولمىسىمۇ، بۇنداق توسالغۇلارنى بىر تەرەپ قىلىش بالدۇرلۇق قىلمايتتى.

ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىگە توسالغۇ بولغان ناھايىتى چوڭ بىر ئىش سۇلايماننىڭ ئۆز خىزمىتى ۋە ئېغىر مەسئۇلىيىتى بولغان بولۇشى مۇمكىن. شۇلامىت «ئۆزۈم سۇلايماننى بۇ خىزمىتىنى خاتىرجەملىك بىلەن ئورۇنداشقا تولۇق قويۇۋېتىشىم كېرەك» دەپ چۈشىنىدۇ. «نېمىشقا سەن شۇنچە كۆپ ۋاقىت ئىشلەيسەن، سەن ماڭا ۋاقتىڭنى ئاجراتمايسەن، سەن مېنى سۆيمەيسەن»

دېگەندەك پوزىتسىيە كۆپ ئەر-خوتۇنلارنىڭ مۇھەببىتىنى بۇزۇپ كەلمەكتە. شۇڭا تۆۋەندىكى 16-ئايەتتە، بىز سۇلايماننىڭ ئۆز خىزمىتىنى خاتىرجەملىك بىلەن قىلغۇاتقانلىقىنى كۆرىمىز. شۇلامىت ئۇنى: «ئىش بىلەن ئالدىراش بولغىنىڭ بىلەن، سەن يەنىلا مېنى سۆيىسەن!» دېگەندەك تولۇق ئىشەنچ بىلەن سۇلايماننى ئۆز ئىشىغا قويۇۋەتكەن ئوخشايدۇ.

(شۇلامىت يېرۇسالېم قىزلىرىغا سۆز قىلىدۇ)

16 «سۆيۈملۈكۈم مېنىڭكىدۇر، مەن ئۇنىڭكىدۇرمەن؛
ئۇ نىلۇپەرلەر ئارىسىدا پادىسىنى بېقىۋاتىدۇ».

*شەرھى: شۇلامىت يېرۇسالېم قىزلىرىغا، ئۆزىنىڭ سۇلايماننىڭ مۇھەببىتى ئىچىدە «**قورام تاش يېرىقى ئىچىدە تۇرغان پاختەك**»تەك تولىمۇ بىخەتەر ئىكەنلىكى توغرۇلۇق گۇۋاھلىق بېرىدۇ. سۇلايمان ئۆزىنىڭ «پادا بېقىش» ئىشلىرى بىلەن خاتىرجەم شۇغۇللىنىدۇ.*

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

17 «تاڭ ئاتقۇچە،
كۆلەڭگىلەر قېچىپ يوقىغۇچە،
ماڭا قاراپ بۇرۇلۇپ كەلگىن، ئى سۆيۈملۈكۈم،
ھىجرانلىق تاغلىرى ئۈستىدىن سەكرەپ كېلىدىغان جەرەن ياكى بۇغىدەك بولغىن!»

شەرھى: يۇقىرىقى ئايەتتە بىز «مۇھەببەتنىڭ ئىشەنچى»نى كۆردۇق. ھازىر «مۇھەببەتنىڭ جىددىي تەلپىي»نى كۆرىمىز — خۇددى «تېزراق ئىشقىنى تۈگىتىپ يېنىمغا قايتىپ كەل!» دېگەندەك.

ئىزاھات: «ھىجرانلىق تاغلىرى ئۈستىدىن...» ياكى ««بېتەر» تاغلىرى ئۈستىدىن...». «بېتەر تاغلىرى» دېگەن تاغلار بىزگە نامەلۇم؛ شۇڭا تەرجىمىمىزدىكىدەك «ئايرىۋېتىش» دېگەن مەنىدە بولۇشى مۇمكىن.

بەشىنچى ئويلىنىش ــ شۇلامىت قايتا-قايتا كۆرگەن «ئايرىلىش» توغرۇلۇق بىر چۈش (5:3-1:3)

3

1 «ئورۇن-كۆرپەمدە يېتىپ، كېچە-كېچىلەردە،
جېنىمنىڭ سۆيگىنىنى ئىزدەپ تەلمۈرۈپ ياتتىم؛
ئىزدىدىم، بىراق تاپالمايتتىم؛
2 مەن ھازىر تۇرۇپ، شەھەرنى ئايلىناي؛
كوچىلاردا، مەيدانلاردا،
جېنىمنىڭ سۆيگىنىنى ئىزدەيمەن» ــ دېدىم؛
ئىزدىدىم، بىراق تاپالمايتتىم؛
3 شەھەرنى چارلىغۇچى جېسەكچىلەر ماڭا ئۇچرىدى، مەن ئۇلاردىن: ــ
«جېنىمنىڭ سۆيگىنىنى كۆردۈڭلارمۇ؟» ــ دەپ سورىدىم.
4 ــ ئۇلاردىن ئايرىلىپلا جېنىمنىڭ سۆيگىنىنى تاپتىم؛
ئۇنى ئانامنىڭ ئۆيىگە،
ئۆز قورسىقىدا مېنى ھامىلدار بولغاننىڭ ھۇجرىسىغا ئېلىپ كىرمىگۈچە،
ئۇنى تۇتۇۋېلىپ قەتئىي قويۇپ بەرمەيتتىم».

شەرھى: ــ بىرىنچىدە 1-4-ئايەتلەر شۇلامىت سۇلايماندىن ئايرىلغان ۋاقىتتا قايتا-قايتا («كېچە-كېچىلەردە») كۆرگەن بىر چۈشنى بىلدۈرىدۇ (قىشتا بولۇشى مۇمكىن). بۇ كۆزقاراش توغرا بولسا مۇشۇ ئايەتلەردىن بىز «مۇھەببەتنىڭ ئازابلىرى»نى كۆرىمىز. سۇلايماندىن ئايرىلىش شۇلامىت ئۈچۈن ئازابلىق ئىش بولۇپ، بۇ چۈشنى قوزغاپ چىقاردى. بىراق بۇ چۈش يەنىلا خۇدادىن كەلگەن ئوخشايدۇ، چۈنكى تۆۋەندىكى 6-11-ئايەتلەردە، سۇلايماننىڭ ئۇنى تويغا ئېلىپ كېتىشكە كەلگەنلىكى بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.

بۇ چۈشتىن يەنە شۇنى بىلەلەيمىزكى، شۇلامىت گالىلىيەدە تۇرۇۋاتقان مەزگىلدە، سۇلايمان ئۆزىدىن ۋاقىتلىق (قىشتا) ئايرىلغان ۋاقىتتا، چوڭقۇر ئويلىنىدۇ ۋە يېرۇسالېمدا ئۇچرايدىغان بارلىق سىناقلارغا يۈزلىنىشكە تەييار تۇرىدۇ. ئۇ سۇلايمانغا ياتلىق بولۇشقا تەييار ئىدى. شۈبھىسىزكى، ئۇ سۇلايمان بىلەن توي قىلىپ، يېرۇسالېمدا تۇرغاندا

ئۇنى: «ئۇ پەقەت «پاھىشە ئايال»دەك سۇلايماننىڭ بايلىقلىرى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ياتلىق بولغان، خالاس، دېگۈچىلەرمۇ ئاز بولمايدۇ. چۈشتە كۆرۈلگەن «جېسەكچىلەر» شۇنداق گۇماندا بولغان كىشىلەرگە ۋەكىل بولۇشى مۇمكىن. لېكىن چۈشتە ئۇ ئۇلارنىڭ ئۆزىگە بولغان گۇمانلىرىغا پىسەنت قىلماي، يەنىلا سۇلايماننى ئىزدەيدۇ.

3- ۋە 4-ئايەتتە شۇلامىتنىڭ چۈشىدە تارتقان دەردى كۆرۈنىدۇ: خۇددى ئۇ: «يارىمنى تاپاي دەپ شەھەرنى ئايلىناي» دېگىنىدەك، لېكىن نەتىجىسى ئەكسىچە بولۇپ، ئۇنىڭغا «شەھەرنى ئايلىنىدىغان» كۆزەتچىلەر ئۇچراپ قالىدۇ (ئىبرانىي تىلىدا «تاپتى»). بەلكىم چۈشىدە ئۇلار شۇلامىتتىن: «نېمىشقا بۇ قىز تۈن كېچىدە ئايلىنىدۇ؟ پاھىشە ئايال ئوخشايدۇ» دەپ گۇمانلانغان بولۇشى مۇمكىن (بۇنداق ئىش ئىككىنچى قېتىم چۈشىدە يەنە كۆرۈنىدۇ ــ 5-باب، 2-7-ئايەتلەردە).

(شۇلامىت يېرۇسالېم قىزلىرىغا سۆز قىلىدۇ)

5 «ئى يېرۇسالېم قىزلىرى،
جەرەنلەر ۋە دالادىكى ماراللارنىڭ ھۆرمىتى بىلەن،
سىلەرگە تاپىلايمەنكى،
مۇھەببەتنىڭ ۋاقتى-سائىتى بولمىغۇچە،
ئۇنى ئويغاتماڭلار، قوزغىماڭلار».

شەرھى: —— شۇلامىت مۇھەببەتنىڭ دەردىنى تېتىپ باققاندىن كېيىن، «مۇھەببەتنىڭ ۋاقتى-سائىتى»نىڭ مۇھىملىقىنى تېخىمۇ بىلىپ يەتتى.

ئۈچىنچى خاتىرە ــ ئەر-ئايال بولۇپ بىرلىشىش ئۈستىدىكى ئويلىرىشلار (1:5-6:3)

ئالتىنچى ئويلىنىش ــ تويغا سەپەر (11:3-6:3)

(يېرۇسالېم قىزلىرى سۆز قىلىدۇ)

6 «بۇ زادى كىم، چۆل-باياۋاندىن كېلىۋاتقان؟
ئىس-تۈتەك تۈۋرۈكلىرىدەك،
مۇرمەككى ھەم مەستىكى بىلەن پۇرىتىلغان،
ئەترپۇرۇشنىڭ ھەرخىل ئىپار-ئەنبەرلىرى بىلەن پۇرىتىلغان؟»

شەرھى: ــ بۇ ئايەت سۇلايماننىڭ شۇلامىتنى يۇرتى گالىلىيەدىن تويغا ئېلىپ كېلىشىنى، يەنى سۇلايمان ئۇنىڭغا ئەۋەتكەن تەختىراۋانغا ئولتۇرۇپ، يېرۇسالېمغا سەپەر قىلغانلىقىنى كۆرسەتسە كېرەك (7-ئايەتنى كۆرۈڭ).

(شۇلامىت قىزلارغا جاۋاب بېرىدۇ)

7 «مانا، ئۇنىڭ تەختىراۋانى،
ئۇ سۇلايماننىڭ ئۆزىنىڭكىدۇر؛
ئەتراپىدا ئاتمىش پالۋان يۈرىدۇ،
ئۇلار ئىسرائىلدىكى باتۇرلاردىندۇر.
8 ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆز قىلىچى تۇتۇقلۇق،
جەڭ قىلىشقا تەربىيىلەنگەنلەردۇر؛
تونلىرىدىكى ۋەسۋەسىلەرگە تەييار تۇرۇپ،
ھەممىسى ئۆز قىلىچىنى يانپىشىغا ئاسىدۇ».

شەرھى: سۇلايمان شۇلامىتنى يېرۇسالېمغا، يەنى تويغا بىخەتەر ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن، شۇ ئاتمىش لەشكەرنىڭ مۇھاپىزەتچىلىكىدە تەختىراۋان بىلەن كەلگەن.

(شۇلامىت سۆزلىرىنى داۋام قىلىدۇ — سۇلايماننىڭ توي كېچىسىگە تەييارلىغان كارىۋىتى)

9 «سۇلايمان پادىشاھ ئۆزى ئۈچۈن ئالاھىدە بىر شاھانە سايىۋەنلىك كارىۋات ياسىغان؛
لىۋاندىكى ياغاچلاردىن ياسىغان.
10 ئۇنىڭ تۈۋرۈكلىرى كۈمۈشتىن،
يۆلەنچۈكى ئالتۇندىن،
سېلىنچىسى بولسا سۆسۈن رەختتىن؛
ئىچى مۇھەببەت بىلەن بېزەلگەن،
يېرۇسالېم قىزلىرى تەرىپىدىن.
11 چىقىڭلار، ئى زىئون قىزلىرى،
سۇلايمان پادىشاھقا قاراپ بېقىڭلار،
توي بولغان كۈندە، كۆڭلى خۇشال بولغان كۈندە،
ئانىسى ئۇنىڭغا تاجنى كىيگۈزگەن قىياپەتتە ئۇنىڭغا قاراپ بېقىڭلار!»

شەرھى — يەھۇدىيلارنىڭ تويلىرى ئۇيغۇرلانىڭ تويىغا ئوخشاپ كېتىدۇ. ئاساسەن 5 باسقۇچى بار: —

(1) توختام — ئادەتتە يىگىتنىڭ ئەلچىسى ۋە قىزنىڭ ئاتا-ئانىلىرى بىلەن توختام تۈزىدۇ. سۇلايمان ئۆز-ئۆزىگە ئەلچى بولۇپ شۇلامىتنىڭ ئاكىلىرى بىلەن توختام قىلغان ئوخشايدۇ (4-ئويلىنىشنى كۆرۈڭ).

(2) تويغا سەپەر. يىگىت ئۆزى قىزنى تويغا ئاپىرىشقا كېلىدۇ.

(3) نىكاھ مۇراسىمى (6- ۋە 12-ئويلىنىشنى كۆرۈڭ)

(4) توي زىياپىتى (بەزى ۋاقىتلاردا بىر ھەپتىگە سوزۇلىدۇ) (1- ۋە 2-ئويلىنىشنى كۆرۈڭ)

(5) توي كېچىسى (3- ۋە 7- ئويلىنىشنى كۆرۈڭ)

بەزى ئالىملار، بۇ «كارىۋات»نى سۇلايماننى كۆتۈرىدىغان «تەختىراۋان» ياكى «شاھانە ھارۋا» دەپ قارايدۇ. بىراق بىزنىڭچە بۇ تەختىراۋان يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئىبرانىي تىلىدىكى 9-ئايەتتىكى «ئاپپىرىيون» دېگەن، سايىۋەنلىك كارىۋاتنى كۆرسەتسە كېرەك.

يەتتىنچى ئويلىنىش ــ تويي كېچىسى
(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىپ ئۇنى ماختايدۇ)

4

1 «مانا، سەن گۈزەل، سۆيۈملۈكۈم!
مانا، سەن گۈزەل!
چۈمپەردەڭ كەينىدە كۆزلىرىڭ پاختەكلەردەك ئىكەن،
چاچلىرىڭ گىلېئاد تېغى باغرىدا ياتقان بىر توپ ئۆچكىلەردەكتۇر.
2 چىشلىرىڭ يېڭىلا يۇيۇلۇشتىن چىققان قىرقىلغان بىر توپ قويلاردەك؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى قوشكېزەك تۇغقانلاردىن،
ئۇلار ئارىسىدا ھېچبىرى كەم ئەمەستۇر[11].
3 لەۋلىرىڭ پەرەڭ تال يىپتەك،
گەپلىرىڭ يېقىملىقتۇر؛
چۈمبىلىڭ كەينىدە چېكىلىرىڭ پارچە ئاناردۇر.
4 بويىنۇڭ بولسا،
قورالخانا بولۇشقا تەييارلىغان داۋۇتنىڭ مۇناردەكتۇر[12]،
ئۇنىڭ ئۇستىگە مىڭ قالقان ئېسىقلىقتۇر؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى پالۋانلارنىڭ سىپارلىرىدۇر.
5 ئىككى كۆكسۈڭ خۇددى ئىككى مارالدۇر،
نىلۇپەر ئارىسىدا ئوزۇقلىنىۋاتقان جەرەننىڭ قوشكېزەكلىرىدەكتۇر؛
6 تاڭ ئاتقۇچە،
كۆلەڭگىلەر قېچىپ يوقىغۇچە،
مەن ئۆزۈمنى مۇرمەككە تېغىغا،
مەستىكى دۆڭگە ئېلىپ كېتىمەن.
7 ــ سەن پۈتۈنلەي گۈزەل، ئى سۆيۈملۈكۈم،
سەندە ھېچ داغ يوقتۇر».

---

11 ياكى «تۇغماستۇر».

12 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «پەلەمپەيلىك قىلىنغان».

شەرھى: —

1-ئايەت: توي قىلىدىغان كۈنىدە قىز چۈمپەردە ئارتىدۇ.

2-ئايەت: شۇلامىتنىڭ چىشلىرى ئاپئاق ۋە تولىمۇ تەكشى ئىدى.

4-ئايەت: كونا زامانلاردا «ۋەتەندىن ئايرىلغان لەشكەرلەر» مەلۇم شەھەرگە ياكى مەملىكەتكە قايىل بولغاندا، شۇ شەھەرگە بولغان سادىقلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن قالقانلىرىنى شەھەرنىڭ سېپىلىدا ياكى مۇنارلىرىدا ئېسىپ قوياتتى («ئەز.»، 11:27نى كۆرۈڭ). شۇڭا سۇلايماننىڭ بۇ سۆزلىرى: «سېنىڭ گۈزەللىكىڭ شۇنداقكى، مىڭ لەشكەرنىڭ قايىللىقىغا، سادىقلىقىغا ئېرىشكۈدەكتۇر» دېگەن مەنىدە. يەنە كېلىپ بەلكىم شۇلامىتنىڭ بويىنىغا كۆپلىگەن مارجانلار ئېسىقلىق بولۇشى مۇمكىن.

«سىپار» كىچىك قالقاندۇر.

6-ئايەت: سۇلايمان بەلكىم پۈتۈن كېچە شۇلامىتنىڭ تولۇق بەدىنىدىن ھوزۇرلانماقچى.

(سۇلايماننىڭ تەكلىپى)

8 «لىۋاندىن مەن بىلەن كەلگىن، ئى جۆرەم،
مەن بىلەن لىۋاندىن كەلگىن —
ئاماناھ چوققىسىدىن قارا،
سېنىر ھەم ھەرمون چوققىلىرىدىن،
يەنى شىرلار ئۇۋىلىرىدىن،
يىلپىزلارنىڭ تاغلىرىدىن قارا!»

شەرھى: — بەزى ئالىملار، بۇ سۆزلەر جىنسىي مۇھەببەتنىڭ يۇقىرى پەللىسىنى ئىپادىلەيدۇ، دەپ قارايدۇ. بۇنىڭ مۇمكىنچىلىكى بار بولغىنى بىلەن، بىز يەنە بۇ سۆزلەرنى سۇلايماننىڭ سۆيۈملۈكى بىلەن بىللە ئۆز پادىشاھلىقىنىڭ كەڭ زېمىنى ۋە ھەيۋەتلىك ھەرمون تېغى (پەلەستىندىكى ئەڭ ئېگىز تاغ)نىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىلىرىدىن نەزەر سېلىشقا بولغان ئارزۇسىنى ئىپادىلىگەن، دەپ قارايمىز. سۇلايماننىڭ بۇ تەكلىپى ياۋايى ھايۋانلارنىڭ شۇ يەرلەرنى ماكان قىلغانلىقى تۈپەيلىدىن خەتەرلىك ئىش بولىدۇ، ئەلۋەتتە!

(سۇلايماننىڭ سۆزىنىڭ داۋامى)

9 «سەن كۆڭلۈمنى ئالامەت سۆيۈندۈردۈڭ، ئى سىڭلىم، ئى جۆرەم،
كۆزۈڭنىڭ بىر لەپ قىلىپ قارىشى بىلەن،
بوينۇڭدىكى مارجاننىڭ بىر تال ھالقىسى بىلەن،
كۆڭلۈمنى سۆيۈندۈردۈڭ.
10 سېنىڭ مۇھەببىتىڭ نېمىدېگەن گۈزەل،
ئى سىڭلىم، ئى جۆرەم!
سېنىڭ مۇھەببەتلىرىڭ شارابتىن شۇنچە شېرىن!
سېنىڭ ئەتىرلىرىڭنىڭ پۇرىقى ھەرقانداق تېتىتقۇدىن پەيزىدۇر!
11 لەۋلىرىڭ، ئى جۆرەم، ھەرە كۆنىكىدەك تېمىتىدۇ،
تىلىڭ ئاستىدا بال ۋە سۈت بار؛
كىيىم-كېچەكلىرىڭنىڭ پۇرىقى لىۋاننىڭ پۇرىقىدۇر[13]؛
12 سەن پېچەتلەنگەن بىر باغدۇرسەن، ئى سىڭلىم، ئى جۆرەم!
ئېتىكلىك بىر بۇلاق، پېپىقلىق بىر فونتاندۇرسەن.
13 شاخلىرىڭ بولسا بىر ئانارلىق «ئېرەم باغچىسى»دۇر؛
ئۇنىڭدا قىممەتلىك مېۋىلەر،
خېنە سۇمبۇل ئۆسۈملۈكلىرى بىلەن،
14 سۇمبۇللار ۋە ئىپارلار،
كالامۇس ۋە قوزۋاقدارچىن،
ھەرخىل مەستىكى دەرەخلىرى،
مۇرمەككە، مۇئەتتەر بىلەن ھەممە ئېسىل تېتىتقۇلار بار.
15 باغلاردا بىر فونتان سەن،
ھاياتلىق سۇلىرىنى بېرىدىغان، لىۋاندىن ئاقىدىغان بىر بۇلاقسەن[14]».

---

13 لىۋاننىڭ پۇرىقى ــ ئورمانلىقلارنىڭ خۇش پۇرىقى، ئەلۋەتتە.
14 ياكى «قۇدۇقسەن».

ئىزاھاتلار: 13-14-ئايەتتىكى ئەترلەر توغرۇلۇق: سۇمبۇل بىرخىل خۇشپۇراقلىق ئۆسۈملۈك. كالامۇس بىرخىل قومۇشقا ئوخشايدىغان ئۆسۈملۈكتىن چىقىدۇ. مۇرمەككە ۋە قوۋزاقدارچىن ئادەتتە مەلۇم دەرەخلەرنىڭ قوۋزىقىدىن ئېلىنىدۇ. مۇئەتتەر بىرخىل ئۆسۈملۈكنىڭ يوپۇرماقلىرىدىن ئېلىنىدۇ.

شەرھى: 10-ئايەت: سۇلايمان شۇلامىتنى «سىڭلىم» دەپ چاقىرىدۇ (12-ئايەتتىمۇ): ــ (1) قەدىمكى زاماندىكى بەزى شېئىرلاردا ئاشىق-مەشۇقلار بىر-بىرىنى «ئاكا، سىڭلىم» دەپ چاقىراتتى؛ (2) ئوتتۇرا شەرقتىكى بەزى جەمئىيەتلەردە مۆتىۋەر كىشىلەر ئۆز ئەمرىگە ئالماقچى بولغان قىزغا جەمئىيەتنىڭ يۇقىرى تەبىقىسىدىن ئورۇن ئالغۇزۇش ئۈچۈن ياكى نىكاھىنى تېخىمۇ «كاپالەتلىك» قىلىش ئۈچۈن ئۇنى ئاۋۋال «سىڭلىم» دەپ «بېقىۋالاتتى».

11-15-ئايەتلەردە سۇلايمان سۆيۈملۈكىنى چىرايلىق باغچىغا، ھەتتا «ئېرەم باغچىسى» («بېھىش»)نىڭ ئۆزىگە ئوخشىتىدۇ. ئۇ يەنە شۇلامىتنىڭ پۈتۈن بەدىنىدىن ھۇزۇرلانماقچى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

12-ئايەتتە ئۇ ئۇنى «پېچەتلەنگەن بىر باغ، ... ئېتىكلىك بىر بۇلاق، يېپىقلىق بىر فونتان» دەپ ماختايدۇ: دېمەك، شۇلامىت ئۆزىنى ھېچقانداق باشقا ئادەمگە بەرمەي، پەقەت بولغۇسى ئەر ئۈچۈن پاك ساقلاپ كەلدى.

(شۇلامىت سۇلايمانغا جاۋاب بېرىدۇ)

16 «ئويغان، شىمالدىكى شامال؛
كەلگىن، ئى جەنۇبتىكى شامال!
مېنىڭ بېغىم ئۈستىدىن ئۆچۈپ ئۆتكەي؛
شۇنىڭ بىلەن تېتىتقۇلىرى سىرتقا پۇراق چاچىدۇ!
سۆيۈملۈكۈم ئۆز بېغىغا كىرسۇن!
ئۆزىنىڭ قىممەتلىك مېۋىلىرىنى يېسۇن!»

شەرھى: شۇلامىت سۇلايماننىڭ دېگىنىدەك ئۆزىنى ئۇنىڭغا تولۇق بەرمەكچى بولۇپ، مۇھەببەتلىشىشكە تەكلىپ قىلىدۇ. «شىمال شامىلى» بولسا سالقىن، ئادەمنى

يېڭىلاندۇرىدۇ؛ «جەنۇب شامىلى» بولسا ئادەمنى ئىللىتىپ راھەت بېرىدۇ. (پەلەستىن ئۈچۈن «شەرق شامىلى» قورقۇنچلۇق، ھەممە نەرسىنى قۇرۇتۇۋېتىدۇ).

(سۇلايمان شۇلامىتقا جاۋاب بېرىدۇ)

5

[1] «مەن ئۆز بېغىمغا كىردىم،
مېنىڭ سىڭلىم، مېنىڭ جۆرەم؛
مۇرمەككەمنى تېتىتقۇلىرىم بىلەن يىغدىم،
ھەرە كۆنىكىمنى ھەسلىم بىلەن يېدىم؛
شارابىمنى سۈتلىرىم بىلەن ئىچتىم».

شەرھى: سۇلايمان شۇلامىتنىڭ تەكلىپىنى قوبۇل قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن تولۇق مۇھەببەتلىشىدۇ.

(يېرۇسالېم قىزلىرى سۆز قىلىدۇ)

«دوستلىرىم، يەڭلار!
ئىچىڭلار، كۆڭلۈڭلار خالىغانچە ئىچىڭلار، ئى ئاشىق-مەشۇقلار!»

شەرھى: يېرۇسالېم قىزلىرى ياكى توي قولداشلىرى ئۇلارنىڭ مۇھەببەتتىن ھۇزۇرلىنىشلىرىنى تولۇق قوللايدۇ. ئۇلارنىڭ قوللىشى بىلەن خۇدانىڭ ھەربىر ئەر-ئايالنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇھەببىتىنى، جۈملىدىن جىنسىي مۇھەببىتىنى تەستىقلايدىغانلىقى كۆرستىلىدۇ؛ چۈنكى ئۇ ئۆزى بۇ ئىشلارنى ياراتقان

ئىككىنچى قىسىم (2:5-14:8)

(ئەر-ئاياللىق مۇھەببەتتىكى ياخشىلىنىشلار ـ مۇھەببەتنىڭ يېڭى ئىپادىلىرى)

تۆتىنچى خاتىرە ــ مۇھەببەتنى رەت قىلىش توغرىسىدىكى بىر چۈش ــ ئۇ توغرۇلۇق ئويلىنىشلار (2:5-9:6)

سەككىزىنچى ئويلىنىش ــ شۇلامىتنى باسقان قورقۇنچلۇق چۈش (2:5-3:6)

(شۇلامىت سۆز قىلىدۇ ــ ئۇنى قارا باسىدۇ)

2 «مەن ئۇخلاۋاتاتتىم، بىراق كۆڭلۈم ئويغاق ئىدى؛

ــ سۆيۈملۈكۈمنىڭ ئاۋازى!
مانا، ئۇ ئىشىكنى قېقىۋاتىدۇ: ــ
ــ «ماڭا ئېچىپ بەر، ئى سىڭلىم، ئى ئامرىقىم؛
مېنىڭ پاختىكىم، مېنىڭ غۇبارسىزىم؛
چۈنكى بېشىم شەبنەم بىلەن،
چاچلىرىم كېچىدىكى نەملىك بىلەن ھۆل-ھۆل بولۇپ كەتتى!»

3 «مەن تۆشەك كىيىملىرىمنى سېلىۋەتكەن،
قانداقمۇ ئۇنى يەنە كىيىۋالاي؟
مەن پۇتلىرىمنى يۇدۇم،
قانداقمۇ ئۇلارنى يەنە بۇلغاي؟»
4 سۆيۈملۈكۈم قولىنى ئىشىك تۆشۈكىدىن تىقتى؛
مېنىڭ ئىچ-باغرىلىرىم ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ كەتتى؛
5 سۆيۈملۈكۈمگە ئېچىشقا قوپتۇم؛
قوللىرىمدىن مۇرمەككى،
بارماقلىرىمدىن سۇيۇق مۇرمەككى تېمىدى،

تاقاقىنىڭ تۈتقۇچلىرى ئۈستىگە تېمىدى؛
6 سۆيۈملۈكۈمگە ئاچتىم؛
بىراق سۆيۈملۈكۈم بۇرۇلۇپ، كېتىپ قالغانىدى.
ئۇ سۆز قىلغاندا[15] روھىم چىقىپ كەتكەنىدى؛
ئۇنى ئىزدىدىم، بىراق تاپالمىدىم؛
ئۇنى چاقىردىم، بىراق ئۇ جاۋاب بەرمىدى؛
7 شەھەرنى ئايلىنىدىغان جېسەكچىلەر مېنى ئۇچرىتىپ مېنى ئۇردى،
مېنى يارىلاندۇردى؛
سېپىللاردىكى كۆزەتچىلەر چۈمپەردەمنى مەندىن تارتىۋالدى.
8 ئى يېرۇسالېم قىزلىرى، سۆيۈملۈكۈمنى تاپساڭلار،
ئۇنىڭغا نېمە دەيسىلەر؟
ئۇنىڭغا، سۆيگىنىڭ: «مەن مۇھەببەتتىن زەئىپلىشىپ كەتتىم! ــ دېدى،
دەڭلار».

شەرھى: — شۇلامىت قارا باسقان بۇ چۈشنى كۆرگەندە سۇلايمان بىلەن ئاللىقاچان توي قىلغان بولسا كېرەك. ئۇنىڭ چۈشىدە بولغان ئىنكاسى ۋە تەقەززاسىنى 17:2دە ۋە 1:4-3دە خاتىرىلەنگەن بىرىنچى چۈشىدىكى پوزىتسىيەسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا تۈپتىن ئوخشىمايدۇ. بەلكىم چۈش شۇلامىتنىڭ ھاياتىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىنى، يەنى ئۇنىڭ سۇلايمان بىلەن ئەمەلىي مۇھەببىتىنى ئەكس ئەتتۈرگەن؛ چۈشتە كۆرۈنگەن بەزى ئىشلار، شۈبھىسىزكى، سۇلايماننىڭ مۇھەببىتىنىڭ، بولۇپمۇ جىنسىي مۇھەببەت جەھەتتە شۇلامىتقا بولغان تەلەپلىرىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ سۆيگىنىنىڭ مۇھەببىتىگە ياكى مۇھەببىتىنىڭ تەلەپلىرىگە ئانچە سەزگۈر بولمايدىغان بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ. بۇ سەزگۈرسىزلىك ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىگە ئىنتايىن خەتەرلىك ئىدى؛ شۇلامىتنىڭ چۈشىدە سۇلايمان كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن شۇلامىت چۈش كۆرۈش بىلەن مۇھەببەتنىڭ قىممەتلىكىنى بىلىپ يېتىپ، ئىشلارنى ياخشىلايدۇ.

يەنە مۇھىم بىر ئىش دىققىتىمىزگە ئەرزىيدۇكى، چۈشتە ۋە ئەمەلىي تۇرمۇشتا، سۇلايمان (ئەركەك بولغىنى بىلەن، پادىشاھ بولغىنى بىلەن، پەيغەمبەر بولغىنى بىلەنمۇ) ھېچقاچان شۇلامىتنى «مۇھەببەت»كە زورلىمايتتى، بەلكى شۇلامىتنىڭ

[15] باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ بۇرۇلۇپ كەتكەندە...».

ئۆزى بىلەن مۇھەببەتلىشىشنى تەلەپ قىلاتتى.

7-ئايەتتە: چۈشىدىكى جىبسەكچىلەر ئۇنى پاھىشە ئايال دەپ قارىغاچقا، ئۇنىڭغا شۇنداق مۇئامىلە قىلىپ، چۇمپەردىنى ئۇنىڭدىن تارتىۋالىدۇ.

(يېرۇسالىم قىزلىرى شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)

9 «سېنىڭ سۆيۈملۈكۈڭنىڭ باشقا بىر سۆيۈملۈكتىن قانداق ئارتۇق يېرى بار،
ئى، ئاياللار ئارىسىدىكى ئەڭ گۈزىلى؟
سېنىڭ سۆيۈملۈكۈڭنىڭ باشقا بىر سۆيۈملۈكتىن قانداق ئارتۇق يېرى بار؟ ـ
سەن بىزگە شۇنداق تاپىلىغانغۇ؟».

(شۇلامىت جاۋاب بېرىدۇ)

10 «مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم ئاپئاق ۋە پارقىراق، يۈرەكلىك ئەزىمەت[16]،
ئون مىڭ ئارىسىدا تۇغدەك كۆرۈنەرلىكتۇر؛
11 ئۇنىڭ بېشى ساپ ئالتۇندىندۇر،
بۇدۇر چاچلىرى ئاتنىڭ يايلىدىدەك،
تاغ قاغىسىدەك قارا.
12 ئۇنىڭ كۆزلىرى ئېقىنلار بويىدىكى پاختەكلەردەك،
سۈت بىلەن يۇيۇلغان،
يارىشىقىدا قويۇلغان[17]؛
13 ئۇنىڭ مەڭزىلىرى بىر تەشتەك پۇراقلىق ئۆسۈملۈكتەكتۇر؛
ئاينىغان يېقىملىق گۈللۈكتەك؛
ئۇنىڭ لەۋلىرى نىلۇپەر،
ئۇلار سۈيۈق مۇرمەككىنى تېمىتىدۇ؛
14 ئۇنىڭ قوللىرى ئالتۇن تورۇبىلار،

---

16 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «يۈزىنىڭ ئاق يېرى ئاپئاق، قىزىل يېرى قىپقىزىل».
17 ياكى «ياقۇتلاردەك بېزەشكە بېكىتىلگەن».

ئىچكە بىرىل ياقۇتلار قويۇلغان.
قورسىقى نەقىشلىك پىل چىشلىرىدىن ياسالغان،
كۆك ياقۇتلار بىلەن بېزەلگەن.
15 ئۇنىڭ پۇتلىرى مەرمەر تۈۋرۈكلەر،
ئالتۇن ئۇستىگە تىكلەنگەن.
ئۇنىڭ سالاپىتى لىۋاننىڭكىدەك،
كېدىر دەرەخلىرىدەك كۆركەم-ھەيۋەتلىكتۇر.
16 ئۇنىڭ ئاغزى بەكمۇ شېرىندۇر[18]؛
بەرھەق، ئۇ پۈتۈنلەي گۈزەلدۇر؛
بۇ مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم، —
بەرھەق، بۇ مېنىڭ ئامرىقىم،
ئى يېرۇسالېم قىزلىرى!»

شەرھى: 13-ئايەتتە ئىبرانىي تىلىنى چۈشىنىش سەل تەس، باشقا تەرجىمىلىرى ئۈچرىشى مۇمكىن. نېمىلا بولمىسۇن تېتىتقۇ ۋە خۇشپۇراقلىق ئۆسۈملۈك باغلىرى ئوتتۇرا شەرقتە ئىنتايىن ئاز ئىدى، قىممەتلىك ئىدى.
شۇلامىت ھازىر باشقىلارنىڭ ئالدىدا سۆيگىنىنى ماختاشتىن ھېچ تارتىنمايدۇ. ئۇ ھازىر «قوراق تاشتا يوشۇرۇنغان پاختەك»تىن كۆپ دادىل بولۇپ كەتتى!

(يېرۇسالېم قىزلىرى سۆزلەيدۇ)

6

1 «سېنىڭ سۆيۈملۈكۈڭ نەگە كەتكەندۇ،
قىز-ئاياللار ئارىسىدا ئەڭ گۈزەل بولغۇچى؟
سېنىڭ سۆيۈملۈكۈڭ قەيەرگە بۇرۇلۇپ كەتتى؟
بىز سەن بىلەن بىللە ئۇنى ئىزدەيلى!»

شەرھى: يېرۇسالېم قىزلىرىنىڭ 9:5-ئايەتتىكى مازاق ۋە گۇمانلىرى پۈتۈنلەي يوقىدى.

18 بۇ بەلكىم گەپ-سۆزلىرىنىڭ تاتلىقلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

(شۇلامىت ئۇلارغا جاۋاب بېرىدۇ)

2 «مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم ئۆز بېغىغا چۈشتى،
تېتىتقۇ ئۆتياشلىقلارغا چۈشتى.
باغلاردا ئوزۇقلىنىشقا،
نىلۇپەرلەرنى يىغىشقا چۈشتى.
3 مەن مېنىڭ سۆيۈملۈكۈمنىڭكىدۇرمەن،
ۋە سۆيۈملۈكۈم مېنىڭكىدۇر؛
ئۇ ئۆز پادىسىنى نىلۇپەرلەر ئارىسىدا باقىدۇ»

شەرھى: ئادەتتە بۇ مۇھەببەت شېئىرىدە «باغ» شۇلامىتنىڭ بەدىنىنى ياكى ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ يەردە «باغ» سۇلايمان شۇلامىتقا مۇھەببىتىنى كۆرسەتمەكتە، ئۇنىڭ بەدىنىدىن يەنە ھۇزۇرلانماقتا، دەپ قارايمىز. شۇلامىتنىڭ سۇلايماننىڭ ئۆزىگە باغلىغان مۇھەببىتىگە ئىشەنچى كامىل: 2:16دە ئۇ: «سۆيۈملۈكۈم مېنىڭكىدۇر، مەن ئۇنىڭكىدۇرمەن» دەيدۇ؛ ھازىر ئۇنىڭغا نىسبەتەن سۆيگىنىنىڭ ئۆزىگە ئەمەس، بەلكى ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا تەۋە بولغانلىقى ئەڭ مۇھىم ئىشتۇر.
«ئۇ ئۆز پادىسىنى نىلۇپەرلەر ئارىسىدا باقىدۇ» ــ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ نىلۇپەر ئارىسىدا ئوزۇقلىنىدۇ». بىراق نېمىلا بولمىسۇن بۇنىڭ كۆچمە مەنىسى تەرجىمىمىزنىڭكىدەك بولىدۇ ــ دېمەك، سۇلايمان شۇلامىتنىڭ بەدىنىدىن ھۇزۇرلانماقتا.

توققۇزىنچى ئويلىنىش ــ سۇلايماننىڭ شۇلامىتقا قايتىپ كېلىشى ــ شۇلامىتنى قايتا ماختىشى (4:6-9:6)

(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)

4 «سەن گۈزەل، ئى سۆيۈملۈكۈم، تىرزاھ شەھىرىدەك گۈزەل؛
يېرۇسالېمدەك يېقىملىق،
تۇغلارنى كۆتۈرگەن بىر قوشۇندەك ھەيۋەتلىكتۇرسەن؛
5 ئاھ، كۆزلىرىڭنى مەندىن كەتكۈزگىن!

چۈنكى ئۇلار مېنىڭ ئۈستۈمدىن غالىب كېلىۋاتىدۇ؛
چاچلىرىڭ گىلېئاد تېغى باغرىدا ياتقان بىر توپ ئۆچكىلەردەكتۇر.
6 چىشلىرىڭ يېڭىلا يۇيۇلۇشتىن چىققان قىرقىلغان بىر توپ قويلاردەك؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى قوشكېزەك تۇغقانلاردىندۇر؛
ئۇلار ئارىسىدا ھېچبىرى كەم ئەمەستۇر[19]؛
7 چۈمبىلىڭ كەينىدە چېكىلىرىڭ پارچە ئاناردۇر.
8 ئاتمىش خانىش، سەكسەن كېنىزەكمۇ بار؛
قىزلار ساناقسىز؛
9 بىراق مېنىڭ پاختىكىم، غۇبارسىزىم بولسا بىردىنبىردۇر؛
ئانىسىدىن تۇغۇلغانلار ئىچىدە تەڭداشسىز بولغۇچى،
ئۆزىنى تۇغقۇچىنىڭ تاللىغىنىدۇر.
قىزلار ئۇنى كۆرۈپ، ئۇنى بەختلىك دەپ ئاتاشتى،
خانىشلار ۋە كېنىزەكلەرمۇ كۆرۈپ ئۇنى ماختاشتى».

شەرھى: — سۇلايماننىڭ بۇ قېتىمقى شۇلامىتنى ماختىغان بەزى سۆزلىرى تويى كېچىسىدىكىگە ئوخشاش بولغىنى بىلەن، يېڭىدىن قوشۇلغان ماختاشلىرى تېخىمۇ كۈچلۈك. ئۇ يەنە شۇلامىتنى قەدىرلەيدۇ، تېخىمۇ ماختايدۇ. سۇلايماننىڭ ئۇنىڭغا باغلىغان مۇھەببىتى ئۇنىڭ «ئۆلچەمگە يەتكەنلىكى»گە ئاساسلانغان ئەمەس.
4-ئايەت: — تىرزاھ شەھىرى ئىنتايىن گۈزەل ئىدى. سۇلايماننىڭ دەۋرىدىن كېيىن ئۇ ئىسرائىلنىڭ شىمالىي پادىشاھلىقىنىڭ ۋاقىتلىق پايتەختى بولدى («1پاد.» 15-باب).

8-ئايەتتە، «خانىش»لار تولۇق ئايال دەرىجىسىدە، «كېنىزەكلەر» ھەرەمدىكى «كىچىك خوتۇن» دەرىجىسىدە، «قىزلار» كەلگۈسىدىكى كېنىزەكلەر ئىدى. بۇلارنىڭ سانلىرىغا قارىغاندا سۇلايمان پادىشاھلىقىنىڭ دەسلەپىدىلا شۇلامىتنى ئۆز ئەمرىگە ئالغانىدى. كېيىن ئۇنىڭ 700 ئايالى، 300 كېنىزىكى بولغان («1پاد.» 11-بابنى كۆرۈڭ).
بىز بۇ ئىش ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.

19 ياكى «تۇغماستۇر».

بەشىنچى خاتىرە ــ يېزىدا دەم ئېلىش (گالىلىيەگە قايتىش) (14:8-10:6)

ئونىنچى ئويلىنىش - ««ماھانائىم» («ئىككى بارگاھ») ئۇسسۇلى» (10:7-10:6)

(يېرۇسالېم قىزلىرى سۆز قىلىدۇ)

10 «تاڭ سەھەر جاھانغا قارىغاندەك،
ئايدەك گۈزەل، ئايدىڭدەك روشەن،
ئىللىق قۇياشتەك يورۇق،
تۇغلارنى كۆتۈرگەن قوشۇنلاردەك ھەيۋەتلىك بولغۇچى كىمدۇر؟»

شەرھى: ــ شۇلامىت ھازىر سۇلايماننىڭ مۇھەببىتىنىڭ تەسىرىدە ئىشەنچكە تولغان، كۈچلۈك زات بولۇپ چىقتى.
«تاڭ سەھەر جاھانغا قارايدىغاندەك،..» دېگەننىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «تاڭ سەھەردەك نۇرلۇق كۆرۈنگەن،..»

(شۇلامىت يېرۇسالېم قىزلىرىغا سۆز قىلىدۇ)

11 «مېغىزلار بېغىغا چۈشتۈم،
جىلغىدىكى گۈل-گىياھلارنى كۆرۈشكە،
ئۈزۈم تېلىنىڭ بىخلىغان-بىخلىمىغانلىقىنى كۆرۈشكە،
ئانارلارنىڭ چېچەكلىگەن-چېچەكلىمىگەنلىكىنى كۆرۈشكە؛
12 بىراق بىلە-بىلمەي،
جېنىم مېنى كۆتۈرۈپ،
ئېسىل خەلقىمنىڭ جەڭ ھارۋىلىرى ئۈستىگە قويغانىكەن».

شەرھى: ــ شۇلامىت يەنە كەمتەرلىك بىلەن بۇنداق ماختاشلارغا جاۋاب بېرىدۇ؛ ئۇ بىردىنلا خانىش بولغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۆز خەلقىگە باغلىغان ھۆرمىتى بۇرۇنقىدەكلا چوڭقۇردۇر («مېنىڭ ئېسىل خەلقىم»، دەيدۇ). ئۇ تۇيۇقسىز سەھرالىق قىز سالاھىيىتىدىن

خانىشلىق ئورنىغا چىققاندا ھېچ ئادەتلىنەلمىگەن. ئەكسىچە، ئۇ شۇ ئەتىگەندىلا «جىلغىدىكى گۈل-گىياھلارنى كۆرۈشكە، مېغىزلار بىخىغا چۈشكەن» ئىدى، چۈنكى بۇلار بەلكىم ئۇنىڭغا ئۆز يۇرتى گالىلىيەنى ئەسلەتتى.

12-ئايەتنى ئىبرانىي تىلىدا چۈشىنىش بەك تەس، باشقا كۆپ تەرجىمىلىرى ئۆچرىشى مۇمكىن. ئۇنىڭ مەنىسى بىزنىڭچە قانداقلا بولمىسۇن ئۇنىڭ تۇيۇقسىز يۇقىرى ئورۇنغا كۆتۈرۈلۈشى بىلەن باغلىقتۇر.

(يېرۇسالېم قىزلىرى يەنە شۇلامىتنى ماختاپ سۆز قىلىدۇ)

[13] «قايتقىن، قايتقىن، ئى شۇلامىت ـ
قايتقىن، قايتقىن، بىزنىڭ ساڭا قارىغۇمىز باردۇر!»

(شۇلامىت سۆز قىلىدۇ)

«سىلەر شۇلامىتنىڭ نېمىسىگە قارىغۇڭلار بار؟»

(يېرۇسالېم قىزلىرى سۆز قىلىدۇ)

ـ «"ئىككى بارگاھ" ئۇسسۇلىغا چۈشكەن ۋاقتىدىكىدەك ئۇنىڭغا قارايمىز!»

شەرھى: ئىزاھات: ــ بۇ ئۇسسۇل بەلكىم مۇھەببەتنى ئىپادىلەيدىغان بىر ئۇسسۇل ئىدى.

قىز مۇشۇ يەردە «شۇلامىت» (شۇلاملىق قىز) دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ بەلكىم گالىلىيەدىكى «شۇنەم» دېگەن شەھەردىن كەلگەن. «شۇنەم» كېيىن «شۇلەم» دەپ ئاتالغان. «شۇلامىت» ياكى «شۇلاملىق» دېگەننىڭ باشقا بىر مەنىسى «سۇلايمان خانىم»؛ يەنى بىر مەنىسى «كامىل بولغۇچى». مۇشۇ يەردە ئۇ يەنە ماختاشلارغا كەمتەرلىك بىلەن جاۋاب بېرىدۇ

«ئىككى بارگاھ» ــ ئىبرانىي تىلىدا «ماھانائىم» دېگەن يەرنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)
(شۇلامىت سۇلايمان ئۈچۈن «ئىككى بارگاھ» ئۇسسۇلىنى ئوينايدۇ)

7

1 «ئى شاھزادىنىڭ قىزى،
كەشلىرىڭدە سېنىڭ قەدەملىرىڭ[20] نېمىدېگەن گۈزەل!
تولغىغان يامپاشلىرىڭ گۆھەرلەردەك،
چېۋەر ھۈنەرۋەن قولىنىڭ ھۈنىرىدۇر.
2 كىندىكىڭ[21] يۇمۇلاق بىر قەدەھتۇر:
ئۇنىڭ ئەبجەش شارابى كەم ئەمەس؛
قورسىقىڭ بۇغداي دۆۋىسىدۇر، ئەتراپىغا نىلۇپەرلەر ئولىشىدۇ.
3 ئىككى كۆكسۈڭ ئىككى مارالدەك، جەرەننىڭ قوشكېزەكلىرىدۇر؛
4 بوينۇڭ پىل چىشلىرىدىن ياسالغان مۇناردۇر؛
كۆزلىرىڭ بات-رابىم قوۋۇقى بويىدىكى ھەشبون كۆلچەكلىرىدەك،
بۇرنۇڭ دەمەشىققە قارايدىغان لىۋان مۇنارىدەكتۇر؛
5 ئۇستۇڭدە بېشىڭ كارمەل تېغىدەك تۇرىدۇ؛
بېشىڭدىكى ئۆرۈمە چاچلىرىڭ سۆسۈن رەڭلىكتۇر،
پادىشاھ بۇدۇر چاچلىرىڭنىڭ مەھبۇسىدۇر.
6 ئى سۆيگىنىم، ھۇزۇرلار ئۈچۈن شۇنچە گۈزەل، شۇنچە يېقىملىقتۇرسەن!
7 سېنىڭ بويۇڭ پالما دەرىخىدەك،
كۆكسۈڭ ئۈزۈم غۇنچىلىرىدەكتۇر.
8 مەن: ــ «پالما دەرىخى ئۇستىگە چىقىمەن،
شاخلىرىنى تۇتۇپ يامىشىمەن؛
كۆكسىلىرىڭ دەرۋەقە ئۈزۈم تال غۇنچىلىرىدەك،
بۇرنۇڭنىڭ پۇرىقى ئالمىلاردەك،
9 تاڭلايلىرىڭنىڭ تەمى ئەڭ ئېسىل شارابدەكتۇر...»

---

20 ياكى «پۇتلىرىڭ».
21 «كىندىكىڭ» ــ بەزى ئالىملار بۇ سۆز جىنسىي يولىنى، ياكى تەننىڭ تۆۋەن قىسمىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. ئۇنداق بولسا شۇلامىت سۇلايمان ئالدىدا يالىڭاچ بولۇپ ئۇسسۇل ئوينايدۇ.

(شۇلامىت سۆز قىلىپ، سۇلايماننىڭ گېپىنى داۋاملاشتۇرىدۇ)

«...مېنىڭ سۆيۈملۈكۈمنىڭ گېلىدىن سىلىق ئۆتۈپ،
لەۋلەر، چىشلاردىن تېيىلىپ چۈشسۇن...!
10 مەن مېنىڭ سۆيۈملۈكۈمنىڭكىدۇرمەن،
ئۇنىڭ تەقەززاسى ماڭا قارىتىلىدۇ».

شەرھى: 2-ئايەت: «ئەبجەش شاراب» پەلەستىندە ئادەمنى ئەڭ مەست قىلىدىغان شاراب ھېسابلىناتتى.

5-ئايەت: ئۇلۇغ سۇلايمان پادىشاھ يېزىدىكى بىر قىزغا «ئەسىر بولدى»! مۇھەببەتنىڭ كۈچى زوردۇر!

7-8-ئايەت: «پالما دەرىخى»نىڭ ئۆزى ئۇنۇملۇك، ھوسۇللۇق دەرەخ ھېسابلىنىدۇ. شۇلامىت ئېگىز بويلۇق ۋە زىلۋا، «ھوسۇللۇق» دەپ قارالغان ئوخشايدۇ. پالما دەرىخىنىڭ خورمىلىرىنى ئۈزۈش ياكى گۈللىرىنى چاڭلاشتۇرۇپ مېۋىلىك قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا يامىشىپ چىقىشى كېرەك. سۇلايمان بۇ ئوخشىتىشتا بەلكىم ئىككىلا مەنىسىنى كۆچمە مەنىدە ئىشلىتىدۇ. ھازىر شۇلامىت بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشكە باشلايدۇ: 9-10-ئايەتتە شۇلامىت ئىنكاس قايتۇرۇپ ئۇنى تولۇق قوبۇل قىلىدۇ.

8-ئايەتتىكى «ئالمىلار» دېگەننىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «ئۆرۈكلەر».

9-ئايەتنى ئىبرانىي تىلىدا چۈشىنىش بەك تەس، باشقا كۆپ تەرجىمىلىرى ئۇچرىشى مۇمكىن.

ئون بىرىنچى ئويلىنىش — شۇلامىتنىڭ ئۆز يۇرتىنى يوقلاشقا بولغان ئارزۇسى
(4:8-11:7)

(شۇلامىت سۆز قىلىدۇ)

11 «ئى سۆيۈملۈكۈم، كېلەيلى،
ئېتىزلارغا چىقايلى؛
يېزىلاردا تۈنەپ كېلەيلى،

12 ئۈزۈمزارلىقتا چىقىشقا بالدۇر ئورنۇندىن تۇرايلى،
ئۈزۈم تاللىرىنىڭ بىخلىغان-بىخلىمىغانلىقىنى،
چېچەكلەرنىڭ ئېچىلغان-ئېچىلمىغانلىقىنى،
ئانارلارنىڭ بەرق ئۇرغان-ئۇرمىغانلىقىنى كۆرەيلى؛
ئاشۇ يەردە مۇھەببەتلىرىمنى ساڭا بېغىشلايمەن.
13 مۇھەببەتگۈللەر ئاشۇ يەردە ئۆز پۇرىقىنى پۇرىتىدۇ؛
ئىشىكلىرىمىز ئۈستىدە ھەرخىل ئېسىل مېۋە-چىۋىلەر باردۇر،
يېڭى ھەم كونىمۇ باردۇر؛
سەن ئۈچۈن ئۇلارنى توپلاپ تەييارلىدىم، ئى سۆيۈملۈكۈم!»

شەرھى: — شۇلامىتنىڭ ئۆز يۇرتىنى يەنە كۆرگۈسى، شۇ يەردە سۇلايمان بىلەن دالادا مۇھەببەتلەشكۈسى بار ئىدى.

13-ئايەت: «مۇھەببەتگۈل» دېگەن گۈل جىنسىي مۇھەببەتنى قوزغايدىغان بىرخىل گۈل. قانائاندا (پەلەستىندە) خەلقلەر «ئىشىك ئۈستى»دىكى بىر جازا ئۈستىدە ھەرخىل مېۋە-چىۋىلەرنى ساقلايدۇ.

8

1 «ئاھ، ئاپامنىڭ كۆكسىنى شورىغان ئىنىمدەك بولساڭئىدى!
سېنى تالادا ئۇچرىتار بولسام، سۆيەتتىم،
ۋە ھېچكىم مېنى كەمسىتمەيتتى.
2 مەن سېنى يېتەكلەيتتىم،
ئاپاڭنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كىرەتتىم؛
سەن ماڭا تەلىم بېرەتتىڭ[22]؛
مەن ساڭا تېتىتقۇ شارابىدىن ئىچكۈزەتتىم؛
ئانارلىرىمنىڭ شەربىتىدىن ئىچكۈزەتتىم.
3 ئۇنىڭ سول قولى بېشىم ئاستىدا بولاتتى،
ئۇنىڭ ئوڭ قولى مېنى سىلايتتى!».

22 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «شۇ يەردە ئاپام ماڭا ئۆگەتكەن».

4 «سىلەرگە تاپىلايمەنكى، ئى يېرۇسالېم قىزلىرى ــ
«ئۇنىڭ ۋاقىت-سائىتى بولمىغۇچە،
سىلەر مۇھەببەتنى ئويغاتماڭلار، قوزغىماڭلار!»[23]

شەرھى: 1-ئايەت: پەلەستىندە ئاچا-ئۇكىنىڭ ئۆزئارا ئامراقلىقنى ئوچۇق ئىپادىلىشى، سۆيۈشى نورمال ئەھۋال. ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ شۇنداق قىلىشى ئەيىبلىك دەپ قارالغاچقا، شۇلامىت «سۇلايماننى ئىنىمدەك بولسىدى!» دەپ تىلەيدۇ.

2-ئايەت: ــ شۇلامىت سۇلايماننىڭ دانالىقىدىن ئورتاقلاشماقچى. يېرۇسالېمدىكى ئوردىدا تۇرغاندا سۇلايمان ئالدىراش بولغاچقا مۇشۇنداق پۇرسەت ئاز بولاتتى. ئاپىسىنىڭ ئۆيىدە بولسا دەخلىلەر ئاز بولىدۇ. ئەرنىڭ ئايالىغا بىلىم، دانالىقنى ئاشۇرۇش پۇرسىتىنى يارىتىش مەسئۇلىيىتى بار.

ئايەتتىكى «تېتىتقۇ شارابىدىن ئىچكۈزۈش... ئانارلىرىمنىڭ شەربىتىدىن ئىچكۈزۈش» ــ بەلكىم شۇلامىتنىڭ ئاپىسى ئىنىسىنى ئېمىتكەندەك، سۇلايمانغا ئەمچەك سالغۇسى بارلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئون ئىككىنچى ئويلىنىش ــ يېزىلارغا (گالىلىيەگە) بولغان سەپەر (5:8-7:8)

(شۇلامىتنىڭ يۇرتىدىكى قىزلار سۆزلەيدۇ ــ ئۇنى تونۇماي قالىدۇ)

5 «دالادىن چىقىۋاتقان بۇ زادى كىم؟
ئۆز سۆيۈملۈكىگە يۆلىنىپ؟»

شەرھى: شۇلامىت ئەسلىي تويغا بارغان يول بىلەن قايتىپ كېلىدۇ. ئۇلار يېرۇسالېمدىن يېرىخا شەھىرىدىكى يول بىلەن چىقىپ ئىئوردان دەرياسى جىلغىسىنى بويلاپ چۆل-باياۋاندىن ئۆتۈپ شۇنەمگە قايتىدۇ. چۆل-باياۋاننىڭ ئىسسىقى بىلەن ئۇ سۇلايمانغا يۆلىنىپ ماڭىدۇ. ئۇ شۇنچە ئۆزگەرگەنكى، يۇرتتىكىلەر ئۇنى تونۇماي قالىدۇ.

23 ياكى «ئۇنى بالدۇر ئويغاتقىنىڭلار، قوزغىغىنىڭلارنىڭ نېمىسى؟!».

(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)

«مەن ئالما دەرىخى ئاستىدا سېنى ئويغاتقانىدىم؛
ئاشۇ يەردە ئاپاڭ تولغاق يەپ سېنى دۇنياغا چىقارغانىدى؛
ئاشۇ يەردە سېنى تۇغقۇچى تولغاق يەپ سېنى چىقارغانىدى»

شەرھى: — سۇلايمان بەلكىم بىرىنچى قېتىم (پادىچىنىڭ قىياپىتىدە) دەل مۇشۇ ئالما دەرىخى ئاستىدا شۇلامىتنى ئۇخلاۋاتقان پېتىدە ئۇچراتقانلىقىنى ئەسلەيدۇ. شۇ ئالما دەرىخى دەل شۇلامىتنىڭ ئاپىسى ئۇنى تۇغقان جاي ئىدى.

مۇشۇ ئايەتتىكى «ئويغىتىش» ھەم ئۇيقۇدىن ئويغىتىشنىمۇ، مۇھەببەتكە ئويغىتىشنىمۇ كۆرسەتسە كېرەك. سۇلايمان بىلەن شۇلامىت شۇلامىتنىڭ ھاياتى باشلانغان دەل شۇ جايدا ئۆزئارا تۇۋەندىكى ئەھدە بىلەن باغلىنىدۇ.

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

6 «مېنى كۆڭلۈڭگە مۆھۈردەك،
بىلىكىڭگە مۆھۈردەك باسقايسەن؛
چۈنكى مۇھەببەت ئۆلۈمدەك كۈچلۈكتۇر؛
مۇھەببەتنىڭ قىزغىنلىقى تەھتىسارادەك رەھىمسىز؛
ئۇنىڭدىن چىققان ئوت ئۇچقۇنلىرى،
ــ ياھنىڭ[24] دەھشەتلىك بىر يالقۇنىدۇر!
7 كۆپ سۇلار مۇھەببەتنى ئۆچۈرەلمەيدۇ؛
كەلكۈنلەر ئۇنى غەرق قىلالمايدۇ؛
بىرسى: «ئۆي-تەئەللۇقاتلىرىمنىڭ ھەممىسىنى بېرىپ مۇھەببەتكە ئېرىشىمەن» دېسە،
ئۇنداقتا ئۇ ئادەم كىشىنىڭ نەزىرىدىن پۈتۈنلەي چۈشۈپ كېتىدۇ».

24 «ياھ» ــ «ياھۋەھ»، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ نامىنىڭ قىسقا شەكلى.

شەرھى: 6-ئايەت: پادىشاھ ئۆز مۆھۈرىدىن ھېچقاچان ئايرىلمايدۇ. مۆھۈرى بولسا ئادەتتە ئالتۇن-گۆھەردىن ياسالغان بولۇپ، ئىنتايىن قىممەتلىك نەرسە ئىدى. ھەربىر نەرسە ئۈستىگە مۆھۈر باسقانىڭ مەنىسى «بۇ مېنىڭكى» دېگەن بولىدۇ، ئەلۋەتتە. شۇلامىت ئۆزىنىڭ سۇلايماندىن ھەرگىز ئايرىلماسلىقىنى خالايدۇ، ئۆزىنى ئالەمگە: «مەن سۇلايماننىڭكىدۇرمەن» دەپ ئىسپاتلىماقچى بولىدۇ.

ئون ئۈچىنچى ئويلىنىش ــ شۇلامىتنىڭ يۇرتىغا، ئۆيىگە قايتىپ كېلىشى.
شۇلامىت كىچىك سىڭلىسى توغرۇلۇق ئىككى ئاكىسىغا سۆز قىلىدۇ (8:8-14:8).

(شۇلامىت ئىككى ئاكىسىغا سۆز قىلىدۇ)

8 «بىزنىڭ كىچىك سىڭلىمىز باردۇر،
بىراق ئۇنىڭ كۆكسى يوقتۇر؛
سىڭلىمىزغا ئەلچىلەر كەلگەن كۈندە بىز ئۇنىڭ ئۈچۈن نېمە قىلىمىز؟»

شەرھى: شۇلامىت كىچىك سىڭلىسى ئۈچۈن ئەنسىرەيدۇ. ئۇ ياتلىق بولغۇچە قانداق قىلىپ ئۇنى پاك ساقلاش كېرەك؟ مۇشۇ سوئال توغرۇلۇق ئويلىغاندا بەلكىم ئۆزىنىڭ ياشلىق ۋاقىتلىرىنى ئەسلەيدۇ.

(ئىككى ئاكىسى جاۋاب بېرىدۇ)

9 «ئەگەر ئۇ سېپىل بولسا،
بىز ئۇنىڭغا كۈمۈش مۇنار سالىمىز؛
ئەگەر ئۇ ئىشىك بولسا،
بىز ئۇنى كېدىر تاختايلار بىلەن قاپلايمىز».

شەرھى: ــ شۇلامىتنىڭ سىڭلىسى ئۆزىنى ئاسرايدىغان، نومۇس قىلىدىغان قىز بولسا («سېپىل بولسا»)، ئۇنداقتا ئاكىلىرى ئۇنى مۇكاپاتلايدۇ. بىراق ئەگەر ئۇ نومۇسىنى ساقلىمايدىغان، خەتەرلىك يولغا چىقماقچى بولسا («ئىشىك بولسا»)، ئاكىلىرى ئۇنى پەۋقۇلئاددە قوغدايدۇ.

(شۇلامىت سۆز قىلىدۇ)

10 «ئۆزۈم بىر سىيپىلىدۇرمەن،
ھەم مېنىڭ كۆكسىلىرىم مۇنارلاردەكتۇر؛
شۇڭا مەن ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا خاتىرجەملىك تاپقان بىرسىدەك بولدۇم».

شەرھى: — شۇلامىت دەرۋەقە «سىيپىل» ئىدى — باشقىلارنىڭ ئىزىتقۇلۇقلىرىغا تولۇق چىدىغۇچىلىقى بار ئىدى، ئۇ پۈتۈنلەي نومۇسى بىلەن ئۆتكەنىدى. ئۆزىنى پاك ساقلىغاچقا ئۇ سۇلايماننىڭ ئەھدىسىنى قوبۇل قىلىشقا تولىمۇ تەييار ئىدى. ئۇ ھازىر بەلكىم ئىككى ئاكىسى ئەسلى ئۆزىگە يۈرگۈزگەن قاتتىق مۇئامىلىنىڭ زۆرۈرلۈكىنى كۆرۈپ يېتىشى مۇمكىن ئىدى. ئۇ سايىسىز ئۈزۈمزاردا ئىشلىگەندە «ئىزىقتۇرۇلۇشىنىڭ ئېھتىمالى» ئاز ئىدى؛ سايىسى بولغان مېۋىلىك دەرەخلىرى ئارىسىدا ئىشلىگەن بولسا، يامان نىيەتلىك ئادەم تەرىپىدىن ئىزىقتۇرۇلۇش ئېھتىمالى بار بولاتتى.

(شۇلامىت سۆزىنى داۋام قىلىدۇ)

11 «سۇلايماننىڭ بائال-ھاموندا ئۈزۈمزارى بار ئىدى،
ئۈزۈمزارنى باغۋەنلەرگە ئىجارىگە بەردى؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى مېۋىسى ئۈچۈن مىڭ تەڭگە ئاپىرىپ بېرىشى كېرەك ئىدى؛
12 ئۈزۈمنىڭ ئۈزۈمزارىم مانا مېنىڭ ئالدىمدا تۇرىدۇ؛
ئۇنىڭ مىڭ تەڭگىسى ساڭا بولسۇن، ئى سۇلايمان،
شۇنىڭدەك ئىككى يۈز تەڭگە مېۋىسىنى باققۇچىلارغا بولسۇن».

شەرھى: 11-12-ئايەت: بۇ ئايەتلەردە شۇلامىت ئۆزىنىڭ سۇلايمانغا تولۇق مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ. ئۇ ئۆزىنى سۇلايمانغا بېغىشلىغان بىر ئۈزۈمزارغا ئوخشىتىدۇ. سۇلايماننىڭ بارلىق ئۈزۈمزارلىرىنى باققۇچىلار ئۆزىگە تېگىشلىك ئىنئامغا ئېرىشىدۇ، ئەلۋەتتە. شۇنىڭغا ئوخشاش شۇلامىت ھازىر سۇلايماندىن ئىككى ئاكىسى ئۈچۈن تېگىشلىك ئىنئام بېرىشىنى سورايدۇ. چۈنكى ئۇلار ئۇنى نومۇسچان قىلىپ توي قىلغۇچە ئۇنىڭدىن خەۋەر ئېلىپ كەلگەنىدى.

12-ئايەت: «ئۈزۈمنىڭ ئۈزۈمزارىم مانا مېنىڭ ئالدىمدا تۇرىدۇ» دېگەن سۆزلەر شۇلامىتنىڭ ئۆز شەخسىنى سۇلايمانغا بېغىشلىغىنى پۈتۈنلەي ئىختىيارەن، پۈتۈنلەي ئەركىنلىك بىلەن بولدى، دەپ ئىپادىلەيدۇ ھەم تەكىتلەيدۇ. ئەركىنلىك مانا مۇھەببەتنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمىدۇر.

(سۇلايمان شۇلامىتقا سۆز قىلىدۇ)

13 «ھەي باغلاردا تۇرغۇچى،
ھەمراھلار ئاۋازىڭنى ئاڭلىغۇسى بار؛
ماڭىمۇ ئۇنى ئاڭلاتقۇزغايسەن».

شەرھى: — شۇلامىتنىڭ كونا دوستلىرى (ھەمراھلار) بەلكىم ئۇنىڭدىن ناخشا ئېيتىشنى تەلەپ قىلىدۇ. سۇلايماننىڭمۇ ئاڭلىغۇسى كېلىدۇ. شۇلامىت ناخشا ئېيتىپ سىرتقا چىقىپ، سۇلايماننى تۈۋەندىكىدەك چاقىرىدۇ.

(شۇلامىت سۇلايمانغا سۆز قىلىدۇ)

14 «ئى سۆيۈملۈكۈم، تېز بولە،
جەرەن ياكى ياش بۇغىدەك بول،
تېتىتقۇلار تاغلىرى[25] ئۈستىدە يۈگۈرۈپ!»

---

[25] ياكى «تېتىتقۇ ئۆسۈملۈك تاغلىرى».

قوشۇمچە سۆز

تۆۋەندە مەزكۇر كىتابتىن بىز ئېلىشقا تېگىشلىك بەزى ساۋاقلار ۋە خۇلاسىلەر تىزىملىنىپ بايان قىلىندى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى يۇقىرىقى شەرھلەردىمۇ تىلغا ئېلىنغان. ئۇنىڭدا باشقا ساۋاقلار ۋە خۇلاسىلەرمۇ بار.

(1) «كۈيلەرنىڭ كۈيى» دېگەن كىتاب خۇدانىڭ ئىرادىسى بىلەن بىزگە روشەن ئۈلگە ئارقىلىق ئەر-ئاياللىق مۇھەببەتكە، جۈملىدىن جىنسىيەتكە بولغان پوزىتسىيەنى كۆرسىتىش يولىدا ئاتا قىلىنغان. شۇنداق پوزىتسىيە بولسا ئەر-ئاياللىق مۇھەببەتنى خۇدانىڭ سوۋغىسى سۈپىتىدە قوبۇل قىلىش، ئۇنىڭدىن ھۇزۇر ئېلىش، ئۇنىڭغا تەشەككۇر ئېيتىپ مىننەتدار بولۇشتىن ئىبارەتتۇر.

(2) جىنسىي مۇھەببەت خۇدانىڭ مەقسىتىدە پەقەت نىكاھ ئۆتكۈزگەن ئەر-ئاياللىق مۇناسىۋەتتە ئىچىدىلا بولۇشى كېرەك.

(3) خۇدانىڭ جىنسىيەتتە بولغان مەقسەتلىرى: —

(ئا) پەرزەنت كۆرۈش («يار.» 28:1)

(ئە) بىر تەن بولۇش ئۈچۈن («يار.» 23:2-25)

(بۇ «بىر تەن» بولۇشنىڭ ناتوغرا يولدىمۇ بولۇش مۇمكىنچىلىكى بار — «كورىنتلىقلارغا (1)»، 16:6نى كۆرۈڭ).

(ب) ئەر-ئاياللىق مۇھەببەتكە لەززەت كەلتۈرۈش.

بۇ مەقسەت «كۈي»دە تەكىتلىنىپ روشەن كۆرۈنىدۇ؛ ئۇ گۈزەل بىر ئىش، ئۇنى ئۈمىد ۋە مىننەتدارلىق بىلەن كۈتۈشكە توغرا كېلىدۇ.

كۆرسىتىپ ئېيتىمىزكى، خۇدانىڭ ئەر-ئاياللىقتا بولغان بىرىنچى مەقسىتى دوستلۇق، ھەمراھلىق ۋە بىر-بىرىدىن ھۇزۇرلىنىشتىن ئىبارەت ئىدى («يار.» 18:2). پەرزەنت كۆرۈش ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن پەرزەنت كۆرمەسلىك سەۋەبىدىن ئاجرىشىش خۇدا ئالدىدا ئېغىر گۇناھدۇر.

(4) خۇدانىڭ جىنسىي مۇھەببەتتە بولغان تولۇق ئىرادىسى بولسا، نىكاھلىق ئەر-ئايال مۇناسىۋەتتە بولۇش كېرەك، ئەلۋەتتە، لېكىن ئۇنىڭ تولۇق مەقسىتى پەقەت يېتىلگەن مۇھەببەت ئىچىدە ئەمەلگە ئاشىدۇ. بۇنداق مۇھەببەت ئىبرانىي تىلدا «ئاخاۋاھ»، گرېك تىلدا «ئاگاپە» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. «ئاخاۋاھ» دېگەن سۆز «كۈي»دىكى كۆپ ئايەتلەردە كۆرۈنىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن مۇقەددەس كىتابقا ئاساسلانغان، ياخشى بىر خىل «نىكاھ شەكلى»دە تويغا مەسئۇل كىشى ئاۋۋال يىگىتتىن، ئاندىن قىزدىن: «سەن جورەڭنىڭ ئەھۋالى قانداقلا بولسۇن، باي بولسۇن كەمبەغەل بولسۇن، ساق بولسۇن ئاغرىق بولسۇن، ئۇستۇن بولسۇن، تۆۋەن بولسۇن ئۆلۈم ئىككىڭلارنى ئايرىۋەتكۈچە ئۇنىڭدىن خەۋەر ئېلىپ، پەقەت ئۇنىڭغىلا شەرتسىز مۇھەببەت بىلەن باغلىنىشقا رازىمۇسەن؟» دېگەن سوئالنى سورايدۇ.

(5) «يار.» 24:2دە مۇنداق سۆز تېپىلىدۇ: «شۇ سەۋەبتىن (خۇدانىڭ بېكىتكەنلىكىدىن) ئوغۇل بالا ئاتا-ئانىسىدىن ئايرىلىپ، ئۆز ئايالىغا باغلىنىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىر تەن بولىدۇ». باشقا يەرلەردە ئېيتقىنىمىزدەك، شۇنى تەكرارلىماقچىمىزكى، مۇقەددەس كىتابقا ئاساسەن توي قىلغاندا يېڭى ئەر-ئايال يېپيېڭى بىر ئائىلە قۇرۇش ئۈچۈن ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆيىدىن (يىگىتنىڭكىدىن بولسۇن، قىزنىڭكىدىن بولسۇن) «چىقىش»ى كېرەك. بۇنداق قىلىش ئاتا-ئانىلارغا ھۆرمەتسىزلىك ئەمەس. چۈنكى ئاتا-ئانىلارنى ھۆرمەتلەش، جۈملىدىن ياشانغاندا ئۇلاردىن خەۋەر ئېلىش بۇرچى بولسا مۇقەددەس كىتاب («مىس.» 12:20، «1تىم» 4:5)دىمۇ ئېنىق بۇيرۇلغان. بىراق خۇدانىڭ تەرتىپى بويىچە، يىگىت-قىز توي قىلغاندىن كېيىن، يىگىت ئۇلارنىڭ يېڭى ئائىلىسىنىڭ بېشى بولىدۇ؛ شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ خۇدا ئالدىدا ئۇنىڭ بىرىنچى مەسئۇلىيىتى ئۆز ئايالىغا، ئاندىن باللىرىغا بولىدۇ. ئۇنداق بولمىسا نەتىجىسى كۆڭۈلسىزلىك، جېدەل-ماجىرا ۋە زىددىيەتلەرنىڭ مۇمكىنچىلىكى خېلى چوڭ بولىدۇ.

(6) شۇلامىت سۇلايماننى «مىنىڭ بىشىم» دەپ روشەن تونۇيدۇ. سۇلايمان ئۇنىڭغا ئەگىشىپ گالىلىيەگە كەلگەن ئەمەس، بەلكى ئۇ سۇلايمانغا ئەگىشىپ يېرۇسالېمغا كېلىدۇ. مۇقەددەس كىتاب بويىچە «ئەر ئۆز ئايالىنىڭ بېشى» دېگىنىمىز «ئەر ئايالىنىڭ دىكتاتورى» دېگەنلىك ئەمەس؛ ئەر «باش» بولسا، ئايال ئۇنىڭ «تېنى» بولىدۇ ئەمەسمۇ؟ («ئۇلار «بىر تەن» بولىدۇ»). «باش» ئۆزىنىڭ تېنىدىن ئايرىلالمايدىغاندەك، تېنىدىن تەبىئىي هالدا هەردائىم خەۋەر ئالىدىغاندەك، ئەرنىڭ ئۆز ئايالىدىن خەۋەر ئېلىش ۋە ئۆزى خۇداغا بويسۇنغان هالدا ئۇنىڭغا يېتەكچىلىك رول ئوينىشى مەسئۇلىيىتى باردۇر. بۇنداق دېگىنىمىز «ئايال ئىرىگە تەشەببۇس قىلسا بولمايدۇ» دېگەنلىكمۇ ئەمەس. چۈنكى شۇلامىت سۇلايمانغا بىر نەچچە قېتىم تەشەببۇس قىلىدۇ ۋە سۇلايمان ئۇنى قوبۇل قىلىدۇ (2:15، 7:10-12).

(7) ئۇنىڭ «بېشى» بولغىنى بىلەن، سۇلايمان شۇلامىتنى ئۆز مۇهەببىتىنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر قىلمايدۇ (1:4-8دە خاتىرىلەنگەن چۈشنى كۆرۈڭ). «باسقۇنچىلىق» پەقەت ئەر-ئاياللىقنىڭ سىرتىدىلا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ ئىچىدىمۇ مەۋجۇت بولۇشى مۇمكىن. سۆيگۈ بولسا هەردائىم سۆيگەن كىشىگە ئەركىنلىك بېرىدۇ. يېتىلگەن، تولۇق مۇهەببەت سۆيگىنىنىڭ تەلەپلىرىنى رەت قىلىشقا ئەركىنلىك بېرىدۇ؛ گەرچە سۆيۈملۈك كىشىسىگە كۆپ ئۈمىدلەرنى باغلىغان بولسىمۇ ياكى ئۇ توغرۇلۇق خۇدادىن كۆپ تىلەكلەرنى تىلىگەن بولسىمۇ، مۇهەببەت بىلەن سۆيگەن كىشىسىدىن «بەرمىسەڭ بولمايدۇ» دېگەندەك تەلەپلەرنى هەرگىز قىلمايدۇ. كۈتكەن ئۈمىدلەر ئەمەلگە ئاشۇرۇلسۇن ئاشۇرۇلمىسۇن، هەقىقىي مۇهەببەتتە ئۆزگىرىش بولمايدۇ. مەسىلەن، 4:6-9دە سۇلايمان شۇلامىتنى تەرىپلەيدىغان سۆزلەرنى بايقايمىز. ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرى ئىلگىرى توي كۈنى كەچتىكى تەرىپلىرىگە پۈتۈنلەي دېگۈدەك ئوخشاش. گەرچە شۇلامىتنىڭ (ئۇنىڭ ئىككىنچى چۈشى ئىسپاتلىغاندەك، 1:4-8) سۇلايماننىڭ مۇهەببىتىگە سەزگۈر بولۇشتىن سوۋۇغان بولسىمۇ، سۇلايماننىڭ ئۇنىڭغا بولغان مۇئامىلىسى، ئۇنىڭغا باغلىغان مۇهەببىتىدە هېچ ئۆزگىرىش بولمىدى.

ھەقىقىي، تولۇق مۇھەببەت پەقەت خۇدانىڭ ئۆزىدىن كېلىدۇ؛ ئۇنىڭ ئوتى كۆڭلىمىزدىن ئورۇن ئالغاندىن كېيىن (7:8)، بىز ئۇنىڭ مەسىھ ئارقىلىق بولغان دوستلۇقىدا بولساق ئاندىن شۇنداق مۇھەببەت بىزدە بولماي قالمايدۇ.

(8) شۇلامىت ئۆزىنىڭ كەمچىلىكى ۋە ئارتۇقچىلىقلىرىنى تونۇپ يەتكەن (5:1-6، 1:2). بەزىلەر «ئۆز ئارتۇقچىلىقىنى تونۇپ يېتىش كىچىك پېئىللىق ئەمەس» دەيدۇ. لېكىن بىز باشقا يەرلەردە ئېيتقىنىمىزدەك تەكرارلايمىزكى، كىچىك پېئىللىق ــ رېئاللىقتا يۈزلىنىشتىن ئىبارەتتۇر، خالاس. بىزدە تالانت، گۈزەللىك ۋە ھەرخىل ئارتۇقچىلىقلار بار بولسا ئۇلارنى خۇدا بەرگەندۇر؛ شۇڭا كىچىك پېئىللىق دېگەن بىزدىكى گۈزەللىك ۋە ئارتۇقچىلىقلارنى «ياق، مەندە يوق» دەپ ئېتىراپ قىلماسلىق ئەمەس، بەلكى مىننەتدارلىق بىلەن ئۇلارنىڭ مەنبەسى ھەممىگە قادىرنىڭ ئىكەنلىكىنى تەكىتلەشتىن ئىبارەتتۇر. بىز ھەرگىز بىزدە بولغان تالانتنى ««ئۆزىمىزنىڭ ئالاھىدە بولغانلىقىمىز»دىن چىققان» دېمەيمىز؛ ئۇنداق دېسەك ھاكاۋۇرلۇق بىزنى ئالداپ ئېگىلىۋالىدۇ.

(9) شۇلامىت دەسلەپتە مۇھەببەتلىشىپ يۈرگەن كۈنلىرىدە ئۆزىنىڭ ھۆسن-جامالىنى ئاسرىيالمىغانلىقىغا بولغان ھەسرىتىنى بىلدۈرىدۇ (6:1). توي قىلغاندىن كېيىنمۇ قولىمىزدىن كېلىشىچە ئۆز جۆرىمىزنى سۆيۈندۈرۈشكە «دەسلەپتە مۇھەببەتلىشىپ يۈرگەن كۈنلىرىمىز»دە بولغان ئىسكەتىمىزنى يوقاتماسلىققا تىرىشىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. ئۆزىنى تاشلىۋېتىش مۇھەببەتكە سوغۇق سۇ سەپكەندەك ئىشتۇر.

(10) ئەر-ئاياللىقتا جىنسىي جەھەتتىن سىرت، مۇھەببەتنى يەنە ئىش-ھەرىكەتلەر بىلەن ئىپادىلەشكە توغرا كېلىدۇ. بىز 10:3دە سۇلايماننىڭ ئەل-يۇرت ئالدىدا شۇلامىتقا بولغان ھۆرمىتىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن، توي سەپىرىگە ئالاھىدە تەييارلىغان تەختىراۋاننى كۆرىمىز. ئۇنى «ئۆز يۇرتىدا تۇرغاندەك» ھېس قىلدۇرۇش ئۈچۈن سۇلايمان يەنە ئۇلارنىڭ ھۇجرىسىنى ئالاھىدە بېزىگەن (16:1-17). بۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ بەزى ۋاقىتلاردا ئىمكانىيىتى بولمايدۇ، ئەلۋەتتە. ھەرھالدا ئايالغا

نىسبەتەن ھۆجرىنىڭ ئالاھىدە ئورنى ئىكەنلىكى، ئىمكان قەدەر ئۇنى سەرەمجان ساقلاش ئەرلەرنىڭ دىققىتىگە ئەرزىيدۇ.

(11) ئەر-ئاياللىقتا جىنسىي جەھەتتىن باشقا، مۇھەببەتنى سۆزلەر بىلەن ئىپادىلەشكە توغرا كېلىدۇ. تەرىپلىگۈدەك پۇرسەت بولسىلا سۇلايمان ۋە شۇلامىت يۇرت ئالدىدا بىر-بىرىنى تەرىپلەيدۇ. گەرچە ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىدە كۆڭۈلسىزلىكلەر بولغان بولسىمۇ (شۇلامىت كۆرگەن چۈش، (1:4-8)، سۇلايماننىڭ ئۇنى تەرىپلەيدىغانلىقى بۇ ئىشتىن ئۆزگەرمىدى. ئۇ خەق ئالدىدا ھەرگىز ئۇنى ئەيىبلىمىدى.

ھەربىر ئايال ئۆز ئېرىدىن «سېنى سۆيىمەن» دېگەن سۆزنى پات-پات ئاڭلاشقا تەشنادۇر (شۇنىمۇ دەپ ئۆتىمىزكى، ھەربىر بالىمۇ ئاتا-ئانىسىنىڭ «سېنى سۆيىمەن» دېگەن سۆزنى پات-پات ئاڭلاشقا تەشنادۇر).

سۇلايمان ۋە شۇلامىت دائىم ئۆزىنىڭ ئارزۇ-ھەۋەسلىرى ۋە ھېسسىياتلىرىنى بىر-بىرىگە ئېيتىدۇ. خۇدا ئەر-ئاياللارنى پەرقلىق ياراتقان؛ شۇڭا: «سەن مەندە قانداق ھېسسىياتنىڭ بار ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىشىڭ كېرەك!» ياكى «مېنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقىمنى بىلمەمسەن!» دېيىش، ئادەتتە چوڭ بىر خاتالىق بولىدۇ. ئەرلەر ئاياللارنى ئاسان چۈشىنەلمەيدۇ، ئاياللارمۇ ئۆز ئەرلىرىنى ئاسان چۈشىنەلمەيدۇ، بىر-بىرىنى ئوبدان چۈشىنىش ئۈچۈن تىرىشىش كېرەك؛ شۇڭا بىر-بىرىگە بولغان ھېسسىياتلار، ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنى بىلدۈرۈشكە ئەركىنلىك ۋە پۇرسەت يارىتىش كېرەك. ھەربىر ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنىڭ ھەممىسىنى قاندۇرۇپ كېتىش ناتايىن، ئەلۋەتتە؛ بىراق مۇھەببەتنىڭ بىرىنچى باسقۇچى بىر-بىرىنى ئاڭلاش ۋە ئۆزئارا چۈشىنىشتىن ئىبارەتتۇر.

(12) (15:2) «تۈلكىلەرنى تۇتۇۋالايلى، يەنى ئۈزۈمزارلارنى بۇزغۇچى كىچىك تۈلكىلەرنى تۇتۇۋالايلى»

ھەربىر مۇناسىۋەتتە مۇھەببەتنى بۇزىدىغان، كۆرۈنۈشتە «كىچىك» بولغان مەسىلىلەر بولىدۇ. شۇلامىت تېخى توي قىلماستىن ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتىدە مۇشۇنداق مەسىلىلەرنى بايقاپ، بىر تەرەپ قىلىشقا تەشەببۇس قىلىشى بىزگە ياخشى ئۈلگىدۇر. دوستلۇقتا ياكى ئەر-ئاياللىقتا مەۋجۇت بولغان مەسىلىلەر ئۆزلىكىدىن ھەرگىز يوقىمايدۇ، ئەكسىچە دائىم ئەدەپ كېتىدۇ.

(13) سۇلايمان پادشاھ بولۇپ، مەملىكەت ئىشلىرى كۆپ بولغىنى بىلەن، شۇلامىتنىڭ تەلىپى بويىچە مەخسۇس ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇشقا ۋاقىت ئاجراتتى («يۈرتىنى يوقلاش»، 11:7دىن باشلانغان قىسمىنى كۆرۈڭ). ھەربىر ئايال يولدىشىنىڭ ئۆزىگە ئايرىم ھەمراھ بولۇشقا ۋاقىت ئاجرىتىشىغا موھتاج (ھەربىر بالىمۇ ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆزىگە ئايرىم ھەمراھ بولۇشىغا موھتاج).

(14) شۇلامىت سۇلايمانىنى «دوستۇم» دەپ ئاتايدۇ (بىز «ئامرىقىم» دەپ تەرجىمە قىلغان سۆز بۇ مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: 9:1، 15:1، 2:2، 10:2، 13:2، 1:4، 7:4، 2:5 ۋە 4:6). بۇ سۆز ئەر-ئاياللىق مۇناسىۋەتنىڭ كەڭ مەنىلىكلىكىنى ۋە ئۇنىڭدا بولغان بىرخىل باراۋەرلىكنى بىلدۈرىدۇ؛ «دوستۇم» دېگەن سۆز، «سۆيگىنىم» ياكى «سۆيۈملۈكۇم»نىڭ مەنىسىدىن كەڭ بولىدۇ. بىراق دوستلۇقى يوق، ئۆز-ئارا ھەقىقىي ئالاقە-پاراڭ بولماي، پەقەت بىرخىل «ئۆمۈر سودىسى» سۈپىتىدە بولۇپ كەلگەن قانچىلىغان ئەر-ئاياللىق مۇناسىۋەتلەر باردۇر؟

(15) ئەر-ئاياللار بىر-بىرىگە جىنسىي مۇھەببەتنى ئىپادىلەشتە ئۆگىنىشكە تەييار بولۇشى كېرەك. بۇنداق پوزىتسىيە ھەردائىم شۇلامىتتا، بولۇپمۇ ئىرىنىڭ مۇھەببىتىگە يېڭى ئۆزگىرىش ۋە يېڭى سەزگۈرلۈكنى ئەكس ئەتتۈرۈشتە ئىپادىلەنگەن (2:5-8دە خاتىرىلەنگەن چۈشتە كۆرۈنىدۇ).

(16) مۇھەببەتنىڭ «ۋاقىت-سائىتى»نىڭ مۇھىملىقى، يەنى جۆرىسىنىڭ مىجەز-خۇلقى ۋە ھېسسىياتلىرىغا سەزگۈر بولۇش كېرەكلىكى كۆپ قېتىم تەكىتلىنىدۇ (7:2، 5:3، 4:8)

(17) 12:4 سۇلايمان شۇلامىتقا نومۇسىنى ساقلىغانلىقى ئۈچۈن مىننەتدارلىق بىلدۈرىدۇ: «پېچەتلەنگەن بىر باغ مېنىڭ سىڭلىم، مېنىڭ جۆرەمدۇر؛ ئېتىكلىك بىر بۇلاق، يېپىقلىق بىر فونتاندۇرسەن».

خۇدانىڭ ئىرادىسى بويىچە، توي قىلماستىن جىنسىي مۇھەببەتنى «مەشىق قىلىش» بولمايدىغان ئىش. ھالبۇكى، يىگىت ياكى قىز تويدىن ئىلگىرى

جىنسىي گۇناھ ئارقىلىق بۇلغانغان بولسا، خۇداغا تەشەككۈر، ئۇنىڭ مەسىھدە بولغان نىجات-قۇتقۇزۇشى ئارقىلىق پاكلاندۇرۇلۇشىنىڭ ئىمكانىيىتى يەنىلا بار.
«شۇنىڭ بىلەن بىرسى مەسىھدە بولسا، ئۇ يېڭى بىر يارىتىلغۇچىدۇر! كونا ئىشلار ئۆتۈپ، مانا، ھەممە ئىش يېڭى بولدى!» (ئىنجىل، «2كور.» 17:5).

(18) خۇدانىڭ بىزگە نېسىۋە قىلغان ھەربىر ياخشى سوۋغىسى ئۈچۈن ئۇنىڭغا مىننەتدار بولايلى، ئۇ ھەربىرىمىزگە باغلىغان مۇھەببەتكە ئىشىنەيلى.
(ئىنجىل، «يۇھاننا» 10:10) «مەن (ئەيسا) بولسام ئۇلار ھاياتلىققا ئېرىشسۇن ۋە ئۇ ھاياتلىق مول بولسۇن، دەپ كەلدىم».
(ئىنجىل «1تىم» 4:4) «چۈنكى خۇدا ياراتقان ھەممە نەرسە ياخشىدۇر، ئۇلار تەشەككۈر ئېيتىشلار بىلەن قوبۇل قىلىنسا، ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنى چەكلەپ رەت قىلىشقا بولمايدۇ».
(ئىنجىل «1تىم» 17:6) «بۇ زاماندا باي بولغانلارغا مەغرۇرلانماسلىقنى، تايانغۇسىز ئۆتكۈنچى بايلىققا ئەمەس، بەلكى بىز بەھرىمەن بولۇشقا ھەممىنى بىزگە سېخىيلىق بىلەن تولۇپ تاشقان ھالدا تەمىنلىگۈچى خۇداغا تايىنىپ ئۈمىد باغلاشنى تاپىلىغىن».

سۇلايماننىڭ ھاياتىنىڭ كېيىنكى كۈنلىرى

مەزكۇر كىتابتا رومانتىك مۇھەببەت ۋە ئۇنىڭ ماھىيىتىنىڭ خۇدادىن كەلگەنلىكى تەسۋىرلىنىدۇ (6:8). ئۇنىڭدا يەنە سۇلايمان ۋە شۇلامىت ئۆزئارا سادىق بولۇشقا ۋەدىلەشكەنلىكى (6:8-7)، شۇڭلاشقا سۇلايماننىڭ شۇلامىتنى «ئاتمىش خانىشى، سەكسەن كېنىزەكى ئارىسىدا» ئۇنىڭ بىردىنبىر ھەقىقىي سۆيگىنى دەپ بايان قىلغانلىقى خاتىرىلىنىدۇ (8:6-9). ئەمدى بۇنى ئوقۇغانلار سۇلايماننىڭ ھاياتىنىڭ كېيىنكى تارىخىغا ئەجەبلىنىدۇ («ھېكمەت توپلىغۇچى»تىكى «قوشۇمچە سۆز»نىمىزدىمۇ بىز بۇنىڭ ئۈستىدە توختالدۇق).

سۇلايماننىڭ كېيىنكى تارىخى تەۋراتتىكى «1پاد.» 10-11-بابلاردىن تېپىلىدۇ؛ تۆۋەندە بىز بۇ يەرلەردىن بەزى سۆزلەرنى نەقىل كەلتۈرىمىز. ئۇنىڭدىن ئاۋۋال خۇدا ئىسرائىل پادىشاھلىرىغا قالدۇرغان پەرمانلارنىڭ بەزىلىرىنى كۆرەيلى:

«قان.»، 17-بابتىن، 17-19: -

«پادىشاھ كۆپ ئاياللارنى ئۆز ئەمرىگە ئالماسلىقى كېرەك؛ بولمىسا ئۇنىڭ كۆڭلى ئېزىپ كېتىشى مۇمكىن. ئۇ ئۆزى ئۈچۈن ئالتۇن-كۈمۈشنى كۆپەيتمەسلىكى كېرەك.

پادىشاھلىق تەختىگە ئولتۇرغىنىدا ئۇ ئۆزى ئۈچۈن لاۋىي كاھىنلارنىڭ ئالدىدا مۇشۇ قانۇننى بىر دەپتەرگە كۆچۈرۈپ پۈتۈشى كېرەك. شۇ دەپتەر ئۇنىڭ يېنىدا دائىم بولۇشى ۋە ئۇنى ئۆمرىنىڭ بارلىق كۈنلىرىدە ئوقۇشى كېرەك؛ شۇنداق قىلسا ئۇ پەرۋەردىگار خۇداسىدىن قورقۇپ، مۇشۇ قانۇننىڭ سۆزلىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىنى تۇتۇپ ئۇلارغا ئەمەل قىلىشنى ئۆگىنىدۇ...».

«1پاد.» 10-11-بابلاردىن: -

سۇلايمان پادىشاھ يەر يۈزىدىكى بارلىق پادىشاھلاردىن بايلىقتا ۋە دانالىقتا ئۈستۈن ئىدى. خۇدا سۇلايماننىڭ كۆڭلىگە سالغان دانالىقنى ئاڭلاش ئۈچۈن يەر يۈزىدىكىلەر ھەممىسى ئۇنىڭ بىلەن دىدارلىشىش ئارزۇسى بىلەن كېلەتتى. كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۆز سوۋغىتىنى ئېلىپ كېلەتتى؛ ئۇلار كۈمۈش قاچا-قۇچىلار، ئالتۇن قاچا-قۇچىلار، كىيىم-كېچەكلەر، دۇبۇلغا-ساۋۇتلار، تېتىتقۇلار، ئاتلار ۋە قېچىرلارنى ئېلىپ كېلەتتى. ئۇلار ھەر يىلى بەلگىلىك مىقداردا شۇنداق قىلاتتى.

ۋە سۇلايمان جەڭ ھارۋىلىرى ۋە ئاتلىق ئەسكەرلەرنى يىغدى...

پادىشاھ يېرۇسالېمدا كۈمۈشنى تاشتەك كۆپ قىلدى...

(11-باب)

لېكىن سۇلايمان پادىشاھنىڭ كۆڭلى پىرەۋننىڭ قىزىدىن باشقا كۆپ چەتئەللىك ئاياللارغا، جۈملىدىن موئابىي، ئاممونىي، ئېدومىي، زىدونىي، ھىتتىي ئاياللىرىغا چۈشكەنىدى. پەرۋەردىگار ئەسلىدە مۇشۇ ئەللەر توغرۇلۇق ئىسرائىللارغا: «ئۇلارنىڭ قىزلىرىنى ئىزدەپ بارماڭلار، ۋە ئۇلارنى سىلەرنىڭكىلەرگە كىرگۈزمەڭلار؛ چۈنكى ئۇلار چوقۇم كۆڭۈللىرىڭلارنى ئۆز مەبۇدلىرىغا ئازدۇرىدۇ» دەپ ئاگاھلاندۇرغان. بىراق سۇلايماننىڭ كۆڭلى دەل شۇلارغا باغلاندى. ئۇنىڭ يەتتە يۈز ئايالى، يەنى خانىشى ۋە ئۈچ يۈز كېنىزىكى بار ئىدى؛ ئۇنىڭ ئاياللىرى ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئازدۇرۇپ بۇرىۋەتكەنىدى.

شۇنداق بولدىكى، سۇلايمان ياشانغاندا، ئۇنىڭ ئاياللىرى كۆڭلىنى باشقا ئىلاھلارغا ئازدۇرۇپ بۇرىۋەتتى؛ شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ كۆڭلى ئاتىسى داۋۇتنىڭكىدەك پەرۋەردىگار خۇداسىغا مۇتلەق سادىق بولمىدى.

شۇڭا سۇلايمان زىدونىيلارنىڭ مەبۇدى ئاشتاروتنى، ئاممونىيلارنىڭ يىرگىنچلىك مەبۇدى مىلكومنى ئىزدىدى؛ شۇنىڭ بىلەن سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىللىك قىلدى؛ ئۇ ئاتىسى داۋۇت پەرۋەردىگارغا ئەگەشكەندەك ئىزچىللىق بىلەن ئەگەشمىدى.

ئاندىن سۇلايمان يېرۇسالېم ئالدىدىكى ئېدىرلىقتا موئابىيلارنىڭ يىرگىنچلىك مەبۇدى كېموش ھەم ئاممونىيلارنىڭ يىرگىنچلىك مەبۇدى مىلكوم ئۈچۈن بىر «يۇقىرى جاي»نى ياسىدى؛ شۇنىڭدەك ئۆزىنىڭ مەبۇدلىرىغا خۇشبۇي ياقىدىغان ۋە قۇربانلىق قىلىدىغان ھەربىر چەتئەللىك ئايالى ئۈچۈنمۇ ئۇ شۇنداق قىلدى؛ شۇڭا پەرۋەردىگار سۇلايماندىن رەنجىدى؛ گەرچە ئۇ ئۇنىڭغا ئىككى قېتىم كۆرۈنگەن بولسىمۇ، ۋە ئۇنىڭغا دەل مۇشۇ ئىش توغرۇلۇق، يەنى باشقا ئىلاھلارنى ئىزدىمەسلىكنى تاپىلىغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ كۆڭلى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگاردىن ئايىنىپ كەتتى؛ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ تاپىلىغىنىغا ئەمەل قىلمىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن پەرۋەردىگار سۇلايمانغا مۇنداق دېدى: ــ «سەن شۇنداق قىلىۋېرىپ، مېنىڭ ساڭا بۇيرۇغان ئەھدەم بىلەن بەلگىلىرىمنى تۇتمىغىنىڭ ئۈچۈن، مەن جەزمەن

پادىشاھلىقنى سەندىن يىرتىۋېتىپ خىزمەتكارىڭغا بېرىمەن».
بىز: – «ئۇنداق قورقۇنچلۇق بىر «تېيىلىپ كېتىش» قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن؟»
دەپ سورىشىمىز مۇمكىن. خۇدا سۇلايمانغا شۇلامىتنى («سۇلايمان خانىم» –
«شۇلامىت»نى شۇنداق تەرجىمە قىلغىلى بولىدۇ) ئۇنىڭ ھەقىقىي يارى بولۇشقا
تەقدىم قىلغان دەپ ئىشىنىمىز. شۇلامىتنىڭ كىچىك پېئىللىقى، ئۆز خەلقىگە
بولغان ھۆرمىتى (12:6) ئۇنى سۇلايمانغا «مۇكەممەل ياردەمچى ھەمراھ»
بولۇشقا لايىق قىلغان؛ ئۇنىڭ سۇلايماننىڭ ھەردائىم ئۆز پۇقرالىرى بىلەن بولغان
مۇناسىۋەت-ئالاقىسىنى ساقلاشقا، ئۇنى يۇقىرى مەنسەپتە ئولتۇرغۇچى ھەربىرسى
ئۇچرايدىغان خەتەردىن، يەنى ھاكاۋۇرلۇقتىن ساقلاشقا تولۇق سالاھىيىتى بار
ئىدى. گەرچە سۇلايماندا زور دانالىق بولغىنى بىلەن، ئۇنىڭغا تەقدىم قىلغان
ھەممە ئىمتىيازلار بولغىنى بىلەن، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا تەۋراتتىكى نۇرغۇن قىسىملار
بولغىنى بىلەن، پەيغەمبەرلەر ئۇنىڭغا ئالاھىدە يەتكۈزگەن سۆزلەر بولغىنى بىلەن،
پەرۋەردىگار بىۋاستە ئىككى قېتىم ئۇنىڭغا كۆرۈنگىنى بىلەن («1پاد.» 3:5-15،
9:1-9)، خۇدا ئۇنىڭغا بېكىتكەن شۇنداقلا ئۆزىنى تولىمۇ سۆيگەن لايىق ھەمراھى
بولغىنى بىلەن، يىغىپ ئېيتقاندا ئۇنىڭغا بۇ دۇنيادا تىلىگۈدەك بارلىق بەخت-
بەرىكەتلەرنىڭ ھەممىسى تەقدىم قىلىنغىنى بىلەن – ئۇ يەنىلا پەرۋەردىگارنىڭ
يولىدىن چىقىپ كەتتى.
بۇ ئادەمنى ھەقىقىي ئەجەبلەندۈرىدىغان بىر ھادىسە، ھەممىمىز ئۇنىڭدىن
چوڭقۇر ساۋاق-ئاگاھ ئېلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. بىزگە «پەند-نەسىھەتلەر» دېگەن
ئۇلۇغ كىتابىدا «پەرۋەردىگاردىن قورقۇش دانالىقنىڭ باشلىنىشىدۇر» دەپ
ئېيتقان كىشىنىڭ ئۆزى پەرۋەردىگاردىن ئەيمىنىشتىن تەزدى. بەرھەق، يەرەمىيا
پەيغەمبەر دېگەندەك: «قەلب ھەممىدىن ئالدامچى ۋە ئۇنىڭ داۋاسى
يوقتۇر. كىممۇ ئۇنى چۈشىنەلىسۇن؟!». روسۇل پاۋلۇس:
««مەن ئېتىقادتا چىڭ تۇرۇۋاتىمەن» دېگەن كىشى ئۆزىنىڭ
يىقىلىپ كېتىشىدىن ھېزى بولسۇن» – دەپ ئاگاھ بېرىدۇ («1كور.»
12:10).
ئەگەر سىز بۈگۈن مەسىھ ئارقىلىق خۇدانىڭ ئېتىقادىدا تۇرغان بولسىڭىز، خۇداغا
تەشەككۈر ئېيتىڭ – بىراق ھەرگىز ئۆزىڭىزنى «يىقىلىپ كەتكەن» سۇلايماندىن ياكى

«خۇدانىڭ ئىلتىپاتىدىن سۇندۇرۇلغان» يۈرتداشلىرى بولغان يەھۇدىي خەلقىدىن ئارتۇق چاغلىماڭ.

ئىنجىل، «رىم.»، 11:20-21 «توغرا، ئۇلار ئېتىقادسىزلىقتىن سۇندۇرۇلدى؛ سەن بولساڭ، ئېتىقادىڭ بىلەن تىك تۇرىسەن؛ بىراق ئۆزۈڭدىن مەغرۇرلانما، ئەكسىچە خۇدادىن قورق! چۈنكى خۇدا ئەينى ۋاقىتدا بۇ دەرەخنىڭ ئۆز شاخلىرىنى (سۇلايماندەك بارلىق ئىمتىيازلىرى بولغىنى بىلەن، ئېتىقات قىلىشنى رەت قىلغان يەھۇدىيلارنى) ئايىمىغانىكەن، سېنىمۇ ئايىماسلىقى مۇمكىن» (تىرناق ئىچىدىكى سۆز ئۆزىمىزنىڭكى).

ئىنجىل «1كور.» 12:10 –

««مەن ئېتىقادتا چىڭ تۇرۇۋاتىمەن» دېگەن كىشى ئۆزىنىڭ يىقىلىپ كېتىشىدىن ھېزى بولسۇن».

ھەممىمىزنى سۇلايماننىڭكىدەك تېيىلىشتىن ساقلايدىغان ئاددىي بىر ئىش – ھەركۈنى خۇدانىڭ سۆزىدىن، يەنى مۇقەددەس كىتابتىن بىر قىسمىنى (ئۆز تىلىدا، ئەلۈەتتە) ئوقۇپ ئۇنىڭ ئۈستىدە ئازراق ئويلىنىشتىن ئىبارەت (يۇقىرىدا، «قان.» 19:17نى كۆرۈڭ).

خۇدا ھەممىمىزنى ساقلىسۇن – ۋە ئارىمىزدىكى بالا-چاقىلىق بولغانلارغا ئائىلىلىك تۇرمۇشىمىزدىكى بارلىق ئىشلىرىمىزنىڭ تەمىگە ئۆز شاد-خۇراملىقى ۋە ئارام-خاتىرجەملىكىنى سېلىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ مەسىھدە بولغان شەرتسىز، تىلسىمات مۇھەببىتىنى ئاتا قىلغاي!